HÄMEENLINNAN RYHMÄPUUTARHA RY

1931 – 1956

HÄMEENLINNAN RYHMÄPUUTARHA RY

1931 – 1956

KIRJOITTANUT
A. AIJAL UPPALA

KUSTANTAJA: HÄMEENLINNAN RYHMÄPUUTARHA RY
HÄMEENLINNA 1956

Lukijalle

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. on tänä vuonna tullut toimineeksi 25 vuotta. Se on pitkä aika. Vanhat viljelijät, joita vieläkin on mukana, varmaan ilolla muistelevat menneitä ja uudet viljelijät tarvitsevat yhdistyksemme aikaisempienkin vaiheiden tuntemista. Voitetut vaikeudet ja toiminnan jatkuminen ovat tietä viittomassa eteenpäin. Sen ohella liittyy toimintamme kotikaupunkimme elämään ja sen tärkein edellytys — sopivan alueen pysyväisyys — perustuu siihen, että kaupunki valtuustoa myöten riittävästi tuntee tätä ryhmäpuutarha-toimintaa ja sen tarpeellisuutta oloissamme. Ja ehkä vielä joku kauempaakin haluaa tutustua tällaiseen puutarhaviljelyyn. Sentähden pyytää tämä kirjanen sanoin ja kuvin esittää ryhmäpuutarhamme syntyä ja vaiheita. Tahdomme osoittaa kunnioitusta ja kiitollisuutta kaikkia niitä kohtaan, jotka joko kaupungin taholta tai yhdistyksemme toimihenkilöinä tai uskollisina viljelijöinä ovat myötävaikuttaneet siihen, että tämä puutarhaviljelys on saatu aikaan, että se on jatkunut ja kehittynyt. Samalla olemme luoneet katsauksen sitä edeltäneisiin vastaaviin toimintoihin tai suunnitelmiin.

Minun on suotu osallistua ryhmäpuutarhamme kaikkiin vaiheisiin alusta alkaen ja toimia edelleen yhdistyksemme viljelijä-jäsenenä. Aina kuuluvat tähän aivan perustavasti sen kaikkien jäsenten työt ja aherrukset. On ollut suuri ilo todeta, että 25 vuotta sitten alkamamme tie on osottautunut tarpeelliseksi ja sopivaksi. Olen myös iloinnut siitä, että tällainen kuvaus toimintamme vaiheista voi ilmestyä. Toivon, että se osaltaan palvelisi nuorempia jatkamaan tätä samaa tietä. Siitä koituu silloin siunausta moniin koteihin ja koko yhteiskuntaan.

Tekijä

Hämeenlinna v. 1934 (elok. 5 p:nä). Oik. nuoli osoittaa ent. kansakoululaisten maata, vasen Kaurialan aluetta, jossa silloin toimittiin. »Ilmavalokuva velj. Karhumäki Oy Halli» (julkaisemislupa saatu).

Nykypäivistä

vuosiin menneisiin:

On tie niin selvä mutkaton
ja portit suuret siellä.
Myös keskusmaja uusi on
ja vesialtaat vielä.

On palstat vehmaat, marjaiset
ja kukat auenneita.
Käy lapset kuin myös aikuiset
nyt perittyjä teitä.

* * *

Sä muistatko polun mutkaisen
ja sarat aitaa vailla?
Tai alkeellisen majan sen
ja vettä naapurmailla?

Mutt' kasvoi maat nuo saviset.
Työ, into voimaa antoi.
Näin alkuajan uhraukset
ne sadon jalon kantoi.

* * *

Herkkänä näitä kuuntele,
ystävä nykyisyyden!
Ja ilolla niitä muistele,
ystävä menneisyyden!

Kaukaista taustaa

Vanhoja kaupunkilaisten oikeuksia.

Maamme on luonnostaan niin maanviljelysvaltainen, että kaupunkien syntyessä niiden asukkaat suuressa määrin harjoittivat jotakin maanviljelystä tai puutarhahoitoa, samalla kun kotieläimiäkin pidettiin. Vanhemmat kaupunkilaiset muistavat vielä hyvin sen ajan, jolloin täälläkin kaupunkilaisten lehmillä oli yhteislaitumet.

Onpa kuvaavaa, että Tampereen kaupungin perustamiskirjassa (1779) varataan kaupungin asukkaille nk. plantashi-oikeus, jonka perusteella suuri alue oli luovutettu palstoiksi jaettuna yksityisten kaupunkilaisten viljeltäväksi. Tarkoituksena oli, että niillä viljeltäisiin kaikenlaisia puutarhatuotteita, kuten herneitä, perunoita ym. Tämä vanha kaupunkilaisten luontoisetu sai tietenkin väistyä suurentuvan kaupungin tarvitessa lisää tonttialueita.

Tämä tapaus osoittaa selvästi, miten suomalaiset ovat juurtuneet luonnolliseen maanviljelykseen ja kaipaavat sen ääreen taajamiin tai kaupunkeihin siirtyessään. Juuri tältä perustalta nousevat kaikki ryhmä- tai siirtolapuutarhaharrastukset.

Siirtolapuutarhatoiminta kehittyy ulkomailla.

Tanska on tässä suhteessa edelläkävijämaa. Jo vuodesta 1826 annettiin siellä palstoja nimenomaan köyhäinhoidon avustusmuotona, mutta pian jaettiin tällaisia palstoja yleisin perustein. Tämä toiminta kuitenkin pysähtyi siellä. Vasta vuonna 1884 perustettiin Aalborgissa ensimmäinen siirtolapuutarha, josta tämä toiminta lähti liikkeelle. Kööpenhaminaan syntyi ensimmäinen tällainen puutarha vuonna 1892. Joku vuosi sitten tämän kirjoittajan käydessä Kööpenhaminassa ja etsiessäni

näitä puutarhoja jouduin portin eteen, jonka yllä näkyi aivan vanhanaikaisella tavalla maalattuna »Vennelyst 1892» (Ystäväin ilo). — Vuonna 1923 oli pelkästään Kööpenhaminassa 70 tällaista yhdistystä ja niissä 15.000 palstaa ja 1930-luvulla oli koko Tanskassa yli 500 yhdistystä ja niillä yli 70.000 palstaa. Seuraamme nyt tilastoja lähinnä niiltä ajoilta, jolloin yhdistyksemme syntyi.

Tanskasta levisi tämä siirtolapuutarhatoiminta useimpiin Europan maihin — jopa Amerikkaankin. Vuonna 1928 oli Saksassa 1.4 miljoonaa palstaa, Englannissa 1.2 miljoonaa ja Belgiassa, joka on vain Turun ja Porin läänin laajuinen, oli silloin 200,000 palstaa. Näissä maissa on valtion täytynyt laatia erityisiä lakeja tätä toimintaa varten.

Ruotsissakin alkoi tämä toiminta hiljalleen 1880-luvun lopulla, mutta vasta vuosisadan vaihteen jälkeen se kehittyy siellä voimakkain askelin. Siirtolapuutarhoja on siellä miltei joka kaupungissa. Toisissa useita.

Norjassa syntyi tätä toimintaa 1890-luvulla ja 1930-luvulla oli siellä n. 30 yhdistystä ja n. 3,000 palstaa.

Tämä toiminta on järjestynyt eri tavoin. Toisia siirtolapuutarhoja ovat kaupungit perustaneet — toiset ovat syntyneet yhdistysten toimesta. Toisissa puutarhoissa (esim. Saksassa) ei rakenneta palstoille mökkejä, kun taas upeimmat asumukset tapaamme Ruotsissa.

Siirtolapuutarhatoiminta kehittyy Suomessa.

Emme juuri ihmettele sitä, että ensimmäiset yritykset tämän toiminnan aloittamiseksi Helsingissä vv. 1902 ja 1906 raukesivat, sillä tehdyt aloitteet tarkoittivat sitä, että Helsingin kaupunginvaltuusto perustaisi tällaisen toiminnan. Vasta sitten, kun siellä kolme eri järjestöä yhdessä oli useamman kerran pyytänyt saada tähän tarkoitukseen vuokrata maata, johti se v. 1918 tulokseen. — Mutta sitä ennen oli Tampereella v. 1915 ryhdytty toimimaan siirtolapuutarhan aikaansaamiseksi. Kun asian takana jo oli yhteisö, johtivat nämä suunnittelut v. 1916 tulokseen ja syntyi Hatanpään siirtolapuutarhayhdistys, joka siis on Suomessa siirtolapuutarhaliikkeen uranuurtaja. Vuoteen 1930 ehdittäessä oli täällä toimimassa vasta 5 siirtolapuutarhayhdistystä: Tampereen Hatanpää (1916), Helsingin Ruskeasuo (1918), Oulun Castrénin perhepuutarha (1918), Tampereen Litukka (1924) ja Helsingin Kumpula (1926). Niissä oli yhteensä 751 palstaa.

Vuonna 1931 ryhtyi toimimaan 4 uutta yhdistystä, joista Hämeenlinnan Siirtolapuutarha (nykyinen Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y.) on yksi.

Nykyään toimii Suomessa 32 tällaista yhdistystä, jotka kuuluvat v. 1930 perustettuun Suomen Siirtolapuutarhaliittoon.

Siirtola- ja ryhmäpuutarhatoiminnan tarkoitus ja sen edellytykset Suomessa.

Tämän toiminnan tarkoitus on aivan luonnollinen ja yksinkertainen. Maaseutuoloista taajamiin tai kaupunkeihin siirtyneet henkilöt kaipaavat toimintaa luonnon piirissä. Sellaisille tarjoaa tämä toiminta tilaisuutta kaikenlaiseen puutarhaviljelyyn. Yhdistysten toiminnan kautta tätä harrastusta kehitetään ja yhteisin toimin tuetaan. Siten edistetään kotien taloutta, saadaan sopivasta työn vaihtelusta virkistystä, mikä edistää ruumiin terveyttä ja mielen raittiutta. Kun suuret perheryhmät joutuvat näin jatkuvasti toimimaan samoissa tehtävissä ja omassa yhteisössä, kasvattaa se samalla toisiaan ymmärtäviä kansalaisia ja omalta osaltaan palvelee yhteiskunnan lujittumista.

On ymmärrettävää, että tämä toiminta on suhteellisen hitaasti päässyt kehittymään Suomessa. Täällä ovat kaupungit yleensä suhteellisen pieniä ja maaseutu sen mukaisesti hyvin lähellä. On myös otettava huomioon, että meidän oloissamme tuo ratkaiseva elämäntavan muutoksen murros, joka merkitsee maaseutuväestön siirtymistä suurissa joukoin kaupunkeihin ja teollisuuden palvelukseen, tapahtui vasta viime sotiemme jälkeen. Mutta jo sitä ennen oli kyllä olemassa riittävästi syitä tämän terveellisen ja luonnollista elämäntapaa vahvistavan toiminnan syntymiseksi maassamme.

Ryhmä- ja siirtolapuutarhatoimintaa Hämeenlinnassa 1910- ja 1920-luvulla

Vain harvat kaupunkilaiset ovat tienneet, että jo 1910-luvulla on täällä toiminut kaksi ryhmäpuutarhaa.

Hämeenlinnan kasvitarhayhtymä I.

Kaupungin kamreeri, fil. maisteri A. E. Koponen oli vuonna 1912 käynyt ulkomailla — Saksassa asti ja oli hän silloin erityisesti kiinnittänyt huomiotaan siellä kaikkialla toimiviin ryhmäpuutarhoihin. Palattuaan matkaltaan oli hän asiasta kirjoittanut täkäläiseen sanomalehteen. Yhdessä kaupungin metsänhoitaja Alfred Grönvallin kanssa oli hän vuokrannut joitakin sarkoja Eteläkadun eteläpuolella olevalta alueelta. Syntyi pieni yhteisö, jonka jäsenet viljelivät 1/2 tai koko saran. Tätä yhteistoimintaa jatkui joitakin vuosia — vuosina 1913—1917.

Hämeenlinnan kasvitarhayhtymä II.

Vuonna 1918 käyty lyhyt kansalaissota ja sitä edeltäneet ajat olivat aiheuttaneet koko maassa mitä ankarimman elintarvepulan. Sen aikaiset elintarvelautakunnat ovat vielä vanhempien kansalaisten erityisessä muistissa. Tämä pula johti Hämeenlinnassa uuden kasvitarhayhtymän syntymiseen v. 1918. Molemmat edellisen yhteisön johtomiehet olivat tässäkin mukana ja lisäksi muita kaupunkilaisia. Alue vuokrattiin Euréninkadun ja Lukiokadun välistä eli nykyisen Puutarhakadun molemmin puolin — 10 sarkaa kummaltakin puolen. Palstana oli sarka. Tällaisena tämä yhtymä toimi 1918—1922 eli 5 vuotta. Vuodesta 1923 lähtien jäi sen käyttöön vain Puutarhakadun ja valta-ojan väli ja kukin jäsen sai taas yhden saran. Näin toimittiin aina vuoteen 1942. Sitten varattiin nämä sarat kerhotoimintaa varten.

Kaupungille maksettiin vuokraa ensin koko alueesta 200 mk ja sitten puolesta alueesta 230 mk 40 penniä aina vuoteen 1941. Ja viimeisenä vuonna 384 mk. Se oli rahaa silloin. Sarkavuokra (yhtymälle) oli ensin 15 mk ja sitten 15—24 mk ja viimeisenä vuonna 39 mk 40 penniä. Olkoon muistona menneiltä päiviltä.

Mainitsemme tässä tämän kasvitarhayhtymän ensimmäiset viljelijät tallella olevan tilikirjan mukaan:

Böök, Th, leht.	Idestam, L. pormestari
Koponen, A. E., maisteri	Lindberg, W., raatimies
Zidbäck, neiti	Kaulén, A., pormestari
Ottelin, K., liikk. harj.	Lindfors, A., rouva
Alanen, W., rak. mest.	Karén, A., kauppias
Sippel, lehtori	Toivonen
Silander, A., rva	Vihervuori I., rouva
Segerkranz	Deminoff, S., rouva
Kauhtio, R., rva	Kesanto, J., ajuri
Grönwall, A., mets. hoitaja	Stjernvall, rouva

Näistä oli 1923 mukana vain 2 ja myöhemmistä viljelijöistä mainittakoon ne, jotka ovat olleet jäseniä Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y:ssä: Vihtori Virtanen (1923—1942), ylikonst. Juho Virtanen (1923—1932), Hilda Helin (—1942), K. Luontila (—1942), Joonas Tevanen (—1942). — Yhtymän isännöitsijöinä olivat: A. E. Koponen 1918, kaupp. Karén 1919—1922, I. Pylkkänen 1923—1927, ylikonst. Juho Virtanen 1928—1937 ja työmies Vihtori Virtanen 1938—1942.

Vaikkei tämä Hämeenlinnan kasvitarhayhtymä II millään tavoin vaikuttanut Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y:n syntyyn, on se kuitenkin 24 vuoden ajan ollut osaltaan todistamassa — osan aikaa tämän

Alkuajan viljelijöitä v. 1936. Näistä vain 4 aikuista ja yksi lapsi kuuluu nyt vielä viljelijäperheisiin.

ryhmäpuutarhan jo toimiessa — tällaisen toiminnan tarpeellisuudesta, niinkuin sen jäseniä sitten myös liittyi Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y:n jäseniksi. Samalla se myös on todisteena siitä, miten tällainen puutarhaviljelysmuoto voi säilyä aivan vain henkilökohtaisin viljelijäsitein ilman mitään rekisteröityä yhdistystä.

Kunniaa uskollisille, uutterille uurastajille!

Yritys siirtolapuutarhan perustamiseksi Hämeenlinnaan.

Alkusysäys.

Aloitteen teki Hämeenlinnan Puutarhaseura apunaan Hämeenlinnassa silloin sijainneen Suomen Puutarhaviljelijäin Liiton sihteeri.

Huhtikuun 10—11 p:nä 1928 järjestivät Hämeenlinnan puutarhaseura ja Suomen Puutarhaviljelijäin liitto yhdessä puutarhahoidolliset luentopäivät, joita läsnäolollaan kunnioitti maaherra A. v. Hellens. Ensimmäisen alustuksen piti lehtori E. J. Reinilä Tampereellta, joka oli koko siirtolapuutarhatoiminnan johtava sielu. Alustuksen aihe oli: »Siirtolapuutarhan yhteiskunnallinen merkitys». — Sanomalehtiselostuksessa vain sanotaan, että tämä asia »on Hämeenlinnan puolessa vielä jokseenkin uutta». Muuta ei siinä asiasta kerrottu.

Mutta H:linnan Puutarhaseuran seuraavan vuosikokouksen (tammikuussa 1929) selostuksessa mainitaan, että noilla edellisen vuoden puutarhapäivillä Puutarhaseura oli saanut tehtäväkseen laatia suunnitelmia Hämeenlinnaan aikaansaatavaa siirtolapuutarhatoimintaa varten. Nyt eivät nämä suunnitelmat olleet vielä valmistuneet.

Oli tullut tiedoksi, että tällaista toimintaa suunniteltiin Aulangon maantien ja rautatiesillan väliselle rinteelle. Paikka sinänsä olisi ollut tähän tarkoitukseen mitä sopivin. Mutta asiaa vähemmän tuntevat kuvittelivat, että siitä muodostuisi jokin hökkelikylä — »rannat täynnä pyykkivaatteita». Se häiritsisi matkailutoimintaa ja päinvastoin. Näin tuumivat Hämeen Sanomissa (1929 N:o 27 ja 30) kaksi »Vanhaa kaupunkilaista». Samaan suuntaan oli asiaa käsitelty Kansalliskerhossa ja toimituksen »Antti» (N:o 29) piti koko asiaa lisäksi täällä aivan tarpeettomana. »Koko Hämeenlinnan kaupunki on jo sinänsä suuri siirtolapuutarha». Tulevathan helsinkiläisetkin kesäänsä viettämään tänne. Kuitenkin nämä kaikki puhuivat asian myönteisistäkin mahdollisuuksista, jos vain toinen sopiva paikka ehdotetaan.

Heti tämän jälkeen julkaistiin Hämeen Sanomissa (N:o 33 ja 37) lehtori Reinilän laaja kirjoitus »Siirtolapuutarhaliike ja sen sosiaalinen merkitys» — luultavasti juuri tuo edellisenä vuonna täällä pidetty alustus. Se oli noin 7 palstan pituinen ja jakoi sisällön tällä tavalla: I. Tarkoitus. — II. Ulkomaat. — III. Suomi. — IV. Sosiaalinen merkitys. — Tämä kirjoitus oli kuin tykinlaukaus — selväpiirteinen, koko maailman tilannetta hallitseva ja näköaloja kaikin puolin avartava, niinkuin lehtori Reinilä sen juuri taisi mestarillisesti kuvata.

Suunnitelma.

Puutarhaseuran suunnitelmat valmistuivat niin, että rahatoimikamari ne käsitteli helmikuun 18 p:nä (1929). Asiaan tahdottiin tarkemmin perehtyä.

Puutarhaseuran ehdotuksesta mainittiin julkisuudessa (Häm. San. N:o 43), että asiaa valmistaneeseen toimikuntaan olivat kuuluneet: puutarhurit A. Andersson ja E. Aartela, työnjohtaja A. Penttilä ja konsulentti Toivo Kalervo. Rahatoimikamari oli edellisen vuoden elokuussa pyytänyt toimikunnalta tarkkoja suunnitelmia. Ja tarkkaa työtä olikin tehty. Suunnitelmiin kuului, että kaupunki suorittaisi tuolla alueella seuraavia perustavia töitä: Alue salaojitetaan, vesijohto vedetään, pääkäytävät avataan ja kunnostetaan, suojaistutukset suoritetaan, kaupunki valmistaa joitakin mallimökkejä ja sitten, kun vähintäin puoli aluetta on käytössä, kaupunki pystyttää sinne yhteisen kesäpirtin. Lisäksi mainitaan venelaituri, uimahuoneet, säleaita ja portit. Alueelle

Hoitokunta, jonka kuusi jäsentä olivat samanaikaisesti 13 vuotta sen jäseninä. Istumassa vas:lta: Otto Laakso, siht. — A. A. Uppala, puh. joht. — Oskar Laine. Seisomassa vas:lta: Väinö Nieminen, varapuh. joht. — Heikki Lahtinen — Arvi Lehto, rah. hoit. — Viljo Niemelä (1936).

tulisi 65 palstaa (à 440 m^2). — Kylläpä oli uljas ehdotus. Ei ihmetellä, että rahatoimikamari ei sitä heti voinut sulattaa. Ei ollut tiedossa ainoatakaan viljelijää eikä Hämeenlinnassa ollut ennestään mitään varsinaista kokemusta tässä suhteessa. Mutta asia sinänsä oli hyvä ja aate kaunis.

»Hämeen Kansa» (20/2 N:o 36) liittää tuon siirtopäätöksen yhteyteen omat huomautuksensa. Rahatoimikamari oli aikoinaan suunnitellut huvilatonttien varaamista Katajiston kartanon alueelta. Nyt kun olisi kyseessä työläisperheille sopiva kesänviettotoiminta, sitä vastustetaan.

Asia jäi silloin siihen.

Asiaa käsitellään.

Mutta rahatoimikamari otti asian jälleen esille kesäkuun 3 p:nä ja päätti käydä Tampereella tutustumassa sikäläiseen siirtolapuutarhaan. Ei ole tiedossa, käytiinkö siellä. — Mutta sitten elokuussa oli Puutarha-

Yksi talkootehtävä (1937). Täytyi joka kevät juntata kirren nostamia aidanseipäitä syvemmälle. Vas. Hugo Jokinen, Kalle Jokinen, J. Virtanen, V. Nieminen, V. Niemelä.

seura lähettänyt rahatoimikamarille uuden kirjelmän, jossa se ehdotti, että tuo alue (arvattavasti ilman mitään kunnostamista) luovutettaisiin sille siirtolapuutarhatoimintaa varten joko vuokratta tai mahdollisimman halpaa vuokraa vastaan. — Tämähän oli kaupungille taloudellisesti aivan höyhenen kevyt ehdotus. Asia jäi ensin »pöydälle», mutta viikon kuluttua (26/8) tuli tuomio: »Rahatoimikamari katsoi, ettei tätä aluetta voitu luovuttaa, minkävuoksi anomus hylättiin.» — Sanomalehtiin annetussa kokousselostuksessa sanotaan lisäksi, että »siirtolapuutarha olisi sijoitettava johonkin toiseen paikkaan, mikäli valtuusto sen päättää perustaa». Tätä lisäystä ei ole pöytäkirjassa. Mentiin noin vain valtuuston suojaan.

Puolesta ja vastaan.

Hämeen Sanomain »Anttikin» nuiji puolestaan (N:o 202) asian kumoon. Se oli muka vain suurten kaupunkien matkimista. — Hänelle vastasi konsulentti Kalervo. Hän sanoi, että täällä on »monta perheenisää ja äitiä, jotka olisivat onnellisia, jos heillä olisi muutama aari omaa maata», jossa voisivat pitää pientä puutarhaa ja majailla pienessä mökissä. Ja sitten seuraavat nämä profeetalliset sanat: »Älkäämme silti luulko, etteikö Hämeenlinnaan tulisi siirtolapuutarhaa. Ei toki!» (Harvennus meidän.) Mitä enemmän kaupunki kehittyy »sitä suuremmaksi kasvaa niiden lukumäärä, jotka tarvitsevat siirtolapuutarhapalstan».

Seuraavana päivänä (4/9) ilmestyi »Hämeen Kansassa» erittäin asiallinen kirjoitus, joka oli pääkirjoituksen paikalla (nimimerkki: K. M.): »Kaivataanko kaupungissa siirtolapuutarhaa.» Asiasta oli edellisenä tal-

vena keskusteltu työväenyhdistyksen keskustelukokouksissa ja oli sitä kannatettu. Asian käsittelyvaiheita selostetaan ja sitten lausutaan aivan kohdalleen: Kyllä täällä on puistoja ja pihapuutarhoja, mutta »kaupungissa on suuri joukko asukkaita, joilla ei ole pihamaata, missä harjoittaisivat puutarhanviljelystä». Ei sitä korvaa puistojen penkeillä istuminen. Kansakoululaisten palstaviljelyksestä on saatu hyvät kokemukset. Monet kaipaavat jatkuvasti käytettävissä olevia palstoja. Ja sitten ihmetellään rahatoimikamarin kantaa, että asia siirrettiin vielä valtuuston taakse ja että näin päätetään, vaikka Puutarhaseura vastasi asiasta. — Tämä kaikki oli aivan oikein ja asiallisesti sanottu.

Viimeisen puheenvuoron käytti opettaja H. V. Santakari, joka oli kansakoululaisten palstaviljelysalueen huoltaja (Hämeen Kansa 17/9). Hän toteaa tässä toiminnassa saamansa kokemusten perusteella, että siirtolapuutarhatoiminta on täällä tarpeellinen.

Tähän loppui tämän asian käsittely.

Mitä tästä olisi sanottava?

Asia oli täällä uusi. Puutarhaseuran ensimmäinen ehdotus oli niissä oloissa liian vaativa. »Hämeen Kansa» käsitteli asiaa muuten hyvin, mutta se esitettiin nimenomaan vain työväen asiana toisten vastakohtana. Lisäksi sotkeutui asian tuntemattomuuteen Aulangon ylväs ja pyhitetty puistomaine. Se ihmetyttää, ettei yritetty keksiä uutta aluetta. Siihen lienee ollut syynä se, ettei ilmaantunut ainoatakaan kaupunkilaista, joka olisi ilmoittanut, että hän ja muita myös haluaa ryhtyä tällaiseen toimintaan. Puutarhaseuran hyvä tarjous ottaa asia haltuunsa oli siis sikäli tyhjä, ettei jonoa ollut takana. Kokemus on osoittanut, että kaupungit kyllä lähtevät tälle tielle, jos toiminta on jo päässyt todelliseen alkuun ja jonoa on perässä. Näin varsinkin silloin, kun koko asia oli täällä uutta.

Olemme tätä vaihetta käsitelleet tässä näinkin laajasti, koska se ilmeisesti on muokannut maaperää tulevia päiviä varten ja koska Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. joutui tahtomattaan löytämään tämän ladun pohjan.

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. syntyy

(Tämä yhdistys sai ensin nimen »Hämeenlinnan Siirtolapuutarhayhdistys r.y.», mutta se muutettiin 1946. Käytämme koko tässä esityksessä yleisesti nykyistä nimeä.)

Ilmoittautuu yksi viljelijä.

Näistä ylläkerrotuista vaiheista täysin tietämättömänä eräs kaupunkilainen, joka vain etsi itselleen pientä puutarhapalstaa, päätti asiassaan kääntyä Hämeenlinnassa toimivan Suomen Puutarhaviljelijäin liiton toimiston puoleen. Se ei kylläkään ollut oikea paikka tällaista yksityistä asiaa ajatellen. Mutta ehkä sieltä jotakin ohjausta löytyisi. Huhtikuun 15 p:nä 1931 hän saapui tähän toimistoon, joka sijaitsi Suomalaisen Säästöpankin talossa. Hänet ohjattiin konsulentti Kalervon eteen. Vieras tiedustelija huomasi heti, että hänen asiaansa suhtauduttiin mielenkiinnolla, vaikka hän saikin tietää, ettei sen toimiston kautta yksityinen eikä mikään yhteisökään voisi viljelysmaata saada. Siinä syntyi vilkas neuvottelu ja konsulentti Kalervo kehotti kysyjää kääntymään kaupunginhallituksen puoleen ja kirjoittamaan asiasta sanomalehtiin. — Tämä kaupunkilainen oli tämän kirjoittaja.

Asia tulee julkisuuteen.

Seuraavana päivänä oli kirjelmä laadittu kaupunginhallitusta varten ja toinen kirjoitus sanomalehtiä varten. Konsulentti Kalervo tarkasti ne. Näissä esityksissä kiinnitettiin erityisesti kaupungin viranomaisten huomiota tähän asiaan ja toivottiin kaupungin toimenpiteitä sen hyväksi. Perusteluiden ohella lausutaan mm.: »Kyseessä olisi siis jonkunlaisen puutarhasiirtolan järjestäminen. Mutta ei sellainen, jossa yksityiset voisivat rakentaa mitään kesäasuntoja tms., vaan puhtaasti puutarhan viljelyä varten». — — »Olisi varmaan varovaisinta alkaa mahdollisimman yksinkertaisesti. Kyllä sitten kokemus antaa viitteitä siitä, mihin suuntaan on sopivinta jatkaa tätä toimintaa.»

Näissä esityksissä siis neuvojen mukaan edellytettiin, että kaupunki ottaisi aloitteen käsiinsä, vaikkei jonossa ollut vielä kuin yksi mies.

Kaupunginhallitus edellyttää yhteisöä.

Kaupunginhallitus käsitteli kirjelmän heti huhtikuun 20 p:nä ja se oli täysin myönteinen, mutta kaupunki edellytti, että anoja »muodostaisi halukkaiden puutarhaviljelijöiden keskuudessa erityisen puutarha-

Talkoo-emännät: Fanny Laakso ja Maija Helenius (1937).

yhtymän», jolle kaupunki vuokraisi sopivaa maata. — Siis past. Uppala pyysi kaupunkia järjestämään tätä asiaa ja kaupunki pyysi häntä itseään tekemään sitä! Niissä oloissa — kun ei näissä asioissa täällä ollut vielä mitään kokemusta saatu — oli kaupunginhallituksen kanta täysin ymmärrettävä. — Päätös julkaistiin lehdissä ja — kuka lie sen laatinut? — siinä vedottiin noihin aikaisempiin »kasvitarhayhtymiin». — Kun ei past. Uppalalla ollut mitään yhteisöä takanaan, vaan oli lähtenyt vain etsimään itselleen puutarhapalstaa, harkitsi hän asiaa ja arveli, että yhteisön luominen tyhjästä lienee mahdotonta.

Yhteisö syntyy.

Mutta kun asia oli jo tullut näin julkiseksi ja kansa luulee, että asiat luistavat kuin luova sana, niin kysäisi eräs hevosmies häneltä: »Milloinkas niitä maita ruvetaan saamaan?» Ja tuli toinenkin kysely, mutta ei enempää.

Silloin toukokuun 5 p:nä suuntasi past. Uppala jälleen askeleensa konsulentti Kalervon luo. Sieltä kaupunginjohtaja Kusti Laurelan työhuoneeseen, jossa hänet otettiin mitä ystävällisimmin vastaan, mutta kerrattiin tuo kaupunginhallituksen kanta — jopa hän ilmoitti, että kaupunki voi asiaa tukea rahallisestikin. — Sitten taas neuvottelemaan konsulentti Kalervon luo ja hänen neuvostaan Marttayhdistyksen johtohenkilön, maaherratar Helga Mattssonin luo, joka myös rohkaisi jatkamaan näitä ponnisteluja. — Seuraavana päivänä laadittiin kokouskutsuuutinen, jonka maaherratar tarkisti. Kutsuttiin puhujaksi lehtori E. J. Reinilä ja kaiken lisäksi lupautui kokousta johtamaan seminaarinjohtaja Aukusti Salo. — Vielä oli lehdissä toukokuun 10:ntenä päivänä

Teemu Näppilä saa puheenjohtajan kädestä sääntöjä ja ohjeita. Laaksoa huvittaa tämä juhlallisuus. Pikku-mukulakivet maassa olivat vesitynnörin (sekin näkyy) alla ja ympärillä suojaamassa tynnöriä ja sen käyttäjiä (1937).

uusi kehoitus saapumaan tuohon kokoukseen, jossa pidettäisiin »yhteisiä neuvotteluja ryhmäpuutarhatoiminnan järjestämiseksi kaupunkiimme». — Koko ajan oli kyseessä »ryhmäpuutarha»-toiminta.

Tämä kokous pidettiin sitten Vanhan kansakoulun voimistelusalissa helatorstaina, toukokuun 14 p:nä 1931. Lehtori Reinilän esitelmän aiheena oli: »Ryhmäpuutarhatoiminta ja pula-aika». Se oli asiallinen, sytyttävä ja kiintoisa. Senjälkeen ryhdyttiin pitämään kokousta, jonka puheenjohtajana toimi konsulentti Toivo Kalervo (johtaja Salo oli saanut esteen) ja kirjurina oli past. A. A. Uppala. Otettiin harkittavaksi, olisiko perustettava tätä asiaa varten erityinen yhdistys, vai ottaisiko jokin jo toimiva yhdistys asian omakseen. Kun Puutarhaseuran ja Marttayhdistyksen puolesta oli lausuttu, etteivät he ottaisi asiaa hoitaakseen, vaikka sitä lämpimästi kannattivatkin, ja kun oli tiedossa, ettei kaupunkikaan sitä ota järjestääkseen, päätettiin tässä perustaa tätä asiaa varten erityinen yhdistys. Sen alkutoimia järjestämään valittiin väliaikainen hallintokunta, johon kuuluivat: Kalle Aunio, Toivo Kalervo, Jussi Katajasaari, Oskar Laine, Ferd. Piispanen, Antero ja Liisa Salin ja A. A. Uppala (nimenmuuttoonsa asti 1935 Wegelius), kokoonkutsujana. — Tilaisuuteen oli saapunut 23 asianharrastajaa, joista 19 ilmoittautui jäseniksi.

Ensimmäiset toimenpiteet

Heti toukokuun 16 p:nä laadittiin kaupunginhallitukselle kirjelmä, jossa tiedoitettiin edellytetyn yhteisön muodostumisesta ja pyydettiin kaupungilta sopivaa maa-aluetta ja sen peruskunnostamista. Toivot-

tiin neuvotteluja. — Kirjelmä käsiteltiin kaupunginhallituksessa toukokuun 18 p:nä ja päätti kaupunginhallitus käydä tarjolla olevaa entistä kansakoululaisten aluetta tarkastamassa — seminaarin takana. Jo seuraavana päivänä suoritettiin tämä katselmus ja mukana olivat myös Toivo Kalervo ja A.A. Uppala. Sovittiin tämän alueen vuokraamisesta siksi kesäksi. Aikanaan neuvoteltaisiin sopivammasta, pysyväisestä alueesta.

Sitä seuraavana päivänä kokoontui v.a. hallintokunta ja sääntökysymys oli pian käsitelty, kun pohjaksi saatiin Puutarhaseuran vuonna 1929 valmistamat säännöt, joita silloin ei tarvittu. Siitä lienee johtunut, että yhdistys sai nimekseen »siirtolapuutarhayhdistys». Säännöt hyväksyttiin kokouksessa toukokuun 27 p:nä ja ne merkittiin aikanaan yhdistysrekisteriin. Hoitokunta valittiin ja toiminta lähti kulkemaan vakituista tietään.

Väliaikainen alue — Erottajakadun länsipuolella — oli vain 42 aarin suuruinen ja silti vallitsi pieni jännitys sen menekin suhteen. Kauppias Ferd. Piispanen oli luvannut vuokrata kaiken ylijäämämaan, jos sellaista jäisi. Toukokuun 27 p:nä klo 18.30 palstojen jakaminen alkoi. Ja silloin oli asian menestyminen sinetöity. Ihmisiä keräántyi kuin maalla — kasvavan heinän huutokauppaan. Koko alue vuokrattiin ja kun palsta tehtiin vain 1 aarin suuruiseksi, saivat kaikki 38 viljelijää palstan eikä siis kauppias Piispanen saanut sen enempää. Muu osa tarvittiin käytäviin yms.

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha ei nyt ollut mikään pilvissä leijaileva aate, vaan täyttä todellisuutta. Sen täytyi alkaa näin vaatimattomasti, kun se heti tahtoi ryhtyä toimimaan. Ja niin oli hyvä. Tyytyväisyys vaatimattomissa oloissa on paras lupaus tulevaisuuteen. Samalla saatiin todeta, että todellakin kaivattiin tämänlaatuista ryhmäpuutarhaa. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota siihen, että vuoden 1929 suunnitelmien varsinainen laatija täysin ymmärsi ja kaikin voimin auttoi ja tuki tätä paljon vaatimattomampaa toimintaa. Se on todistus oikeasta puutarhuri-mielestä. Ei oltu lähdetty etsimään kallishintaista yleistä kesänviettomahdollisuutta, vaan iskeydyttiin kiinni turpeeseen. Sitä oli kaivattu. Ja nyt vallitsi viljelijöissä tyytyväinen mieli ja kypsyttiin tulevien tehtävien varalle. Sanomalehdistö oli yksimielisesti ja kaikella alttiudella tukenamme. Niin vedettiin viivat yli vuoden 1929 varjojen eikä valtuustoakaan tässä vaiheessa tarvittu. Tyvestä alettiin kiivetä puuhun.

Ja pian saatiin nähdä sekin päivä, jolloin kaupunki perusti todellisen siirtolapuutarhan antaen samalla ryhmäpuutarhallekin tukensa. Mutta tähän vaikutti juuri se, että kaupunki oli nähnyt edessään viljelijäyhteisön syntyvän ja halusi tarjota sitä haluaville myös täysimittaisen siir-

Otto Laakson tomaattiviljelystä Kaurialassa. Näkyy olevan pyhäpäivä kravatista päättäen eikä Fannykaan ole tutussa kesätyöasussaan (alkuajoilta).

tolapuutarhan mahdollisuudet. Ja tämä tapahtui vain noin 2 vuotta täysin kielteisen päätöksen jälkeen. Konsulentti Toivo Kalervon ennustus oli kauniisti ja yhteiseksi iloksi toteutunut satumaisen nopeasti. (Vertaa: haastattelu Häm. San. 5/6 1931).

Pysyvän alueen hankinta

Alue löytyi.

Kesän aikana oli saatava ratkaistuksi ryhmäpuutarhan pysyvä alue. Heinäkuun 9 p:nä lähti koko hoitokunta rakennusmestari Jussi Mattilan kanssa tutkimaan eri aluemahdollisuuksia: 1. Tuo vanha riitakapula Aulangon maantien ja rautatiesillan välinen rinne, 2. puutarhuri Aartelan vieressä oleva peltorinne, 3. nk. puutarhatontit 217 ja 218 (Kaurialassa) ja niiden läheisyydessä oleva 4. Ojoisten maitten sisään pistäytyvä mäkiniemeke. Senlisäksi tutkittiin 5. Lahdensivun tien ja rannan välistä aluetta sekä käytiin 6. Kantolanniemessäkin.

Tässä emme voi yksityiskohtaisesti esittää kunkin alueen sopivaisuutta ko. tarkoitukseen. Yhdistyksemme pöytäkirjat kertovat kaikesta yksityiskohtaisesti. Toteamme vain, että yhdistyksemme yksimielisesti asettui kannattamaan nk. puutarhatontteja 217 ja 218 — siis nykyisen Parolantien molemmin puolin olevaa aluetta Lamellitalon takana. Kyseessä oleva alue oli 1.60 ha:n suuruinen ja oli sen konsulentti Kalervo kaupungilta vuokrannut v. 1929. Hän olikin valmis luovuttamaan sen yhdistyksellemme kahdessa erässä. Tri Antti Vesikivi oli antanut maan laadusta suotuisen lausunnon. Yhdistyksemme

lähetti kaupunginhallitukselle kaksi esitystä asiasta (20/8 ja 16/10), joissa pyydettiin kaupungin apua alueen salaojitukseen, vesijohtoa ja aitaakin varten sekä toivottiin saatavan käyttöömme ent. kansakoululasten maalla olevia lautavajoja yms. (Vert. selostuksia lehdille 24/7 ja 15/10 1931).

Nyt mutkistui asia.

Käsitellessään näitä esityksiämme kaupunginhallitus (19/10 1931) asetti puolestaan toimikunnan (Arvi A. Karisto ja Kusti Kaukovaara) neuvottelemaan yhdistyksemme edustajien kanssa, miten mahdollisesti ostettava Kantolanniemen kärki parhaiten saataisiin tähän tarkoitukseen hankituksi.

Koko tämän asian käsittelyssä oli siis tapahtunut jonkinlainen käänne. Kaupunginhallituksen kokouksessa oli tietääksemme eräs ryhmäpuutarhamme jäsen tehnyt sensuuntaisen esityksen, että vakituinen puutarha-alue varattaisiin Kantolan kärjestä ja yhdistyksen toiminta laajenisi täydelliseksi siirtolapuutarhaksi kesämökkeineen ja ulkoilukohteineen. Tuo kaupunginhallituksen asettama toimikunta neuvotteli kaksi kertaa ryhmäpuutarhamme edustajien (Kalervo, Piispanen ja Uppala) kanssa. Me totesimme, että oli sinänsä ilolla tervehdittävää, että kaupunginhallituksen puolelta olisi haluttu toimia sen hyväksi, että yhdistyksemme olisi saanut harvinaisen kauniin alueen käyttöönsä. Olihan se osoitus siitä, että alkuunlähtenyttä toimintaamme arvostettiin ja sitä haluttiin voimakkaasti tukea. Kuitenkaan eivät neuvottelijamme voineet kannattaa sitä, että yhdistyksemme ottaisi tämän suunnitelman sellaisenaan omakseen.

Syyt olivat seuraavanlaiset: Tuota aluetta suunniteltiin myös yleisempiin kaupunkilaisten ulkoilutarkoituksiin, liikenneyhteyksien järjestäminen oli vaikeaa, kauppahintaan ja peruskustannuksiin tarvittaisiin sellaisia taloustoimia, jotka ylittäisivät mahdollisuutemme, ja lisäksi oli otettava huomioon juuri alkaneen toimintamme luonnolliset rajoitukset. Jos kaupunki ottaa asian omakseen ja tarjoaa siten kaupunkilaisille uusia mahdollisuuksia tässä suhteessa, suhtaudutaan siihen mielenkiinnolla. Mutta samalla edustajamme korostivat sitä, »että itse puutarhatoimintaan nähden nuo puutarhatontit 217 ja 218 kyllä vastaisivat tarkoitustaan ja niitten kuntoonlaittaminen tulisi suhteellisen vähän varoja vaativaksi.»

Silloin saimme iloksemme huomata, että kauppaneuvos Karisto alkoi täysin käsittää yhdistyksemme toiminnan tarpeita ja laatua. Hän oikein »lämpeni sille ajatukselle, että nämä puutarhatontit joka tapauksessa varattaisiin yhdistyksemme tarkoitukseen ja mahdollisesti vielä

Vanha, rakas, ikkunaton kalustovaja Punaportilla. Kyllä sehin vain oli kallisarvoinen turvapaikka sadekuurojen sattuessa ja riittävä ruokasali syksypäivinä. Valokuvattu purkamispäivänä 12/5 1955.

Kantolan kärjestä erityinen alue varsinaisesti vakituisiksi kesäasunnoiksi». Ottaen huomioon sen vaikutusvallan, joka kauppaneuvos Karistolla oli kaupunginhallituksen ja valtuuston piireissä, voidaan sanoa, että tämä hänen ymmärtämyksensä on ollut yhtenä perustekijänä siihen, että Kantolan kärjen järjestyessä kaupungin toimesta siirtolapuutarhaksi, myöskin ryhmäpuutarhamme sai pysyvän alueen. Pyydämme tässä — unohtamatta muiden kaupunginviranomaisten osuutta — sentähden erityisellä kiitollisuudella muistaa tätä hänen asennettaan, joka alkuratkaisuissa vaikutti paljon.

Samalla saanemme edelleen hoitokuntamme pöytäkirjan (28/10 1931) mukaisesti osoittaa, miten myönteisesti yhdistyksemme puolelta suhtauduttiin kaupunginhallituksen uusiin suunnitelmiin. Siinä sanotaan mm.:

»Yhdistyksemme puolelta huomautettiin siitäkin, että alkavan pienen toimintamme jakaminen kahteen alueeseen voisi olla liiaksikin hajoittavaa, joten emme ehdottomasti kannata kahden alueen kunnostamista, vaan tahdomme myötävaikuttaa vaikkapa yksin Kantolan kärjestä mahdollisesti saatavan alueen järjestämiseksi siirtolapuutarha-alueeksi, mikäli vain vuokra-ehdot ja liikenne-kysymys suotuisasti saadaan ratkaistuksi».

Näin asiallisesti ja kiihkottomasti suhtauduttiin yhdistyksemme puolelta suunnitelmiin, jotka olisivat saattaneet merkitä ryhmäpuutarhamme toiminnan loppumista.

Toivoen, että noita puutarhatontteja kunnostettaisiin toimintaamme varten jäätiin odottamaan kaupunginhallituksen ratkaisuja.

Jännittävä kokous.

Ei riittänyt, että yhdistyksemme hoitokunta käsitteli tätä asiaa, vaan se täytyi saattaa myös koko yhdistyksen harkittavaksi —

kannanottoa varten. Sellainen kokous pidettiin lokakuun 29 p:nä 1931. Oli jonkin verran sähköä ilmassa. Tällaisiin kokouksiin ei yleensä saavu koko viljelijämäärä, ja oli hyvin todennäköistä, että Kantolanniemeen mahdollista siirtymistä kannattavat tulisivat sinne kaikki, mutta että toiset suureksi osaksi jäisivät saapumatta. Eihän järjestötoimintamme ollut vielä kiteytynyt perinteiksi ja vaatimattomat viljelijät toivoivat vain hiljaa saavansa viljellä palstojaan. Niin sitten kävikin. Läsnä oli 18 jäsentä.

Yhdistyksemme jäsen, joka todennäköisesti oli uuden suunnitelman isä, esitti nyt kokoukselle ehdotuksen, että yhdistyksemme ottaisi vastatakseen Kantolanniemen kärjen ostamisesta ja kunnostamisesta aiheutuvat taloudelliset rasitukset, jos kaupunki antaa siihen sopivan lainan. Ryhmäpuutarhan palstaviljelys ei muka sellaisenaan tulisi tyydyttämään, joten yhdistyksen olisi järjestäydyttävä varsinaiseksi siirtolapuutarhaksi. Useat jäsenet kannattivat itse tätä aluetta, mutta useimmat heistä väistivät näitä taloudellisia sitoumuksia. Pyrittiin ottamaan vain selvää siitä, onko halua Kantolanniemeen. Vähemmistö ei kulkuyhteyksien vaikeuden tähden kannattanut uutta ehdotusta ja tyytyi ryhmäpuutarhan suomiin viljelysmahdollisuuksiin.

Asia joutui äänestykseen. Mutta se ei ollutkaan mikään helposti käsiteltävä asia. Tuon uuden ehdotuksen takana ei uskaltanut olla kukaan muu kuin sen tekijä. Ei suostuttu äänestämään tästä vaihtoehdosta: Ottaako yhdistys asian ajaakseen vai odotetaanko kaupungin aloitetta asiassa. Ei tahdottu myöskään äänestää hoitokunnan ehdotuksesta, joka oli sama kuin neuvottelijoiden ylläesitetty kanta. Puheenjohtaja (Piispanen) kysyi sitten: »Jatketaanko neuvotteluja Kantolan kärjestä hankittavan alueen puolesta?» — Läsnäolevista 13 kannatti sitä. Mitään muuta ei siinä päätetty.

Itse asiassa joutui nyt koko ryhmäpuutarhatoiminnan olemassaolo vaakalaudalle. Jos olisi suostuttu täysiin taloudellisiin sitoumuksiin (kaupungin ollessa takaajana), olisi jouduttu arvaamattomille ulapoille. Ja tällaisen myrskyn keskelle joutui lapsenkengissä kulkeva 5 kuukauden vanha yhteisö, jonka yhteisenä tunnusmerkkinä oli yhden aarin vuokraviljelys. On syytä tarkata, mitä tässä kokouksessa lausui suurten puutarha-asioiden erikoistuntija ja vuoden 1929 korean ja täydellisen siirtolapuutarhatoiminnan suunnittelija, konsulentti Kalervo: Yhdistyksen kokemus on vielä vähäinen. Teemu Näppilän lausunto (matkavaikeudet Kantolaan, hämeenlinnalaisten hitaus näissä asioissa, mannermaalta maata ensin) osoittaa kokemusta. Yleinen kehitys näissä asioissa on kulkenut kunnallista tietä. Nyt on kyseessä se, miten pientä alkua voidaan sopivasti edelleen kehittää. Muutoin voi tulla ikäviä kokemuksia. Näissä asioissa perustana on sisäinen ilo. Hoitokunnan

Se vanha polku lasten suunnassa. Vasemmalla Lamellitalo. Oik. puolella olevat peräkkäiset talot ovat ent. Kaurialan alueen itäosassa (1955).

lausunto sisältää sekä Kantolanniemestä että puutarhatonteista, sen hyvän mitä nyt voidaan sanoa. Siinä ei ole puhuttu liian paljon. — Näin Kalervo puheenvuorossaan.

Miten asia sitten kehittyi?

Kokouksen jälkeisenä päivänä past. Uppala ilmoitti sen kulusta kauppaneuvos Karistolle ja neuvotteli hänen kanssaan asiasta. Viimeinen virallinen neuvottelu yhdistyksemme ja kaupunginhallituksen edustajien kanssa pidettiin marraskuun 6 p:nä. Tässä neuvottelussa kävi ilmi, että kaupunginhallituksen puolelta kyllä kannatettiin puutarhatonttien järjestämistä yhdistyksemme tarkoituksiin. Nyt oli meidän puolellamme se vaikeus, että tuossa yhdistyksen kokouksessa oli jäänyt tämä kysymys täysin avoimeksi. Meidän täytyi vain ilmoittaa, että esittäisimme tämän asian sitten aikanaan yhdistyksemme kokoukselle. Olimme siis siinä tilanteessa, että emme tuon oman kokouksemme enemmistön kannan tähden voineet ilman muuta hyväksyä tätä ryhmäpuutarhamme toiminnalle mitä perustavinta laatua olevaa ehdotusta. Neuvottelijoistamme Piispanen oli enemmistön kannalla ja Kalervo ja Uppala vähemmistön kannalla. Tilanne ei ollut helppo. — Sen lisäksi vielä pastori Uppala neuvotteli (11/11) kaupunginjohtaja Laurelan ja kaupunginsihteeri Väinö Uusoksan kanssa näistä asioista.

Tuo kaupunginhallituksen toimikunta oli saanut lausuntonsa valmiiksi marraskuun 9 p:nä (1931). Se on vain kauppaneuvos Kariston allekirjoittama. Toimikunta lausuu kantanaan, että silloisen ryhmä-

puutarha-alueen avustaminen ja Kantolanniemen käyttö on käsiteltävä aivan erikseen »sen vuoksi, koska Kantola ei liene sovelias kaikkein köyhemmille ja vaatimattomimmille kaupunkilaisille — — Ryhmäpuutarhayhdistys (silloinen nimi oli »siirtolapuutarhayhdistys») vastaa täysin juuri tätä tarvetta ja on kehittäjänä vähän suurempaan alueeseen pyrittäessä.» Toimikunta toteaa, että »Ryhmäpuutarhayhdistys ei katso voivansa ryhtyä niin laajasuuntaiseen ja varoja kysyvään toimenpiteeseen kuin Kantolanniemen viljelemiseen, vaikkakin pidetyn kokouksen enemmistö on myös lämpimästi kannattanut Kantolanniemen lunastamista». Toimikunta ehdottaa:

1. Ryhmäpuutarhayhdistykselle annettaisiin sen anoma alue (sala-?) ojitettuna.
2. Kantolanniemen kohtalo käsitellään erikseen. Jos se ostetaan, niin: kaupunki itse ostaa alueen ja järjestää siirtolapuutarha-alueen. Kaupunki rakentaisi pikku-huvilat. Monet kannattaneet sitä.

Toimikunnan kannanotosta ja ehdotuksesta olisi sanottava, että se täytti ryhmäpuutarhayhdistyksen toiminnan välttämättömät tarpeet. Vain perusteluissa ollut maininta oli sikäli yksipuolinen, ettei tässä ollut kyseessä varsinaisesti »kaikkein köyhimmät ja vaatimattomimmat kaupunkilaiset», vaan yleensä kaikki ne, jotka tarkoittivat, tarvitsivat ja tyytyivät puutarhaviljelyyn. Tässä oli mukana harrastajia kaikista piireistä, joilla ei muuten ollut tällaista tilaisuutta. Kun ehdotetaan kaupungin ryhtyvän itse järjestämään Kantolanniemeen mahdollisesti aikaansaatavaa siirtolapuutarhatoimintaa, oli tämä tällaisen järjestelyn ainoa mahdollisuus. Toimikunnan toisen jäsenen tarkoitus, että ryhmäpuutarhayhdistys olisi ostanut alueen omakseen ja ryhtynyt maanomistajana sitä hallitsemaan, oli niissä oloissa pelkkää haihattelua, josta kannasta sen esittäjäkin toimikunnassa perääntyi.

Seuraavassa tulemme seuraamaan Kantolanniemen järjestelyn vaiheita vain sikäli kuin se vaikutti ryhmäpuutarhayhdistyksen kannanottoihin.

Kaupunginhallitus käsitteli tätä toimikunnan lausuntoa marraskuun 9 ja 16 p:nä ja päätti, että ryhämpuutarhayhdistykselle annetaan puutarhatonteista nyt vapautuva osa — kuusi sarkaa (1 ha). Alueen kunnostamissuunnitelma joutui rakennustoimistoon. — Nyt oli siis tapahtunut ratkaisu, joka osaltaan varmisti ryhmäpuutarhatoiminnan pääsyn ensi vuonna pysyväiselle alueelle.

Ryhmäpuutarhayhdistys käsitteli asiaa vuosikokouksessaan marraskuun 22 p:nä 1931. Kokouksessa hyväksyttiin yksimielisesti hoitokunnan ehdotus, että tämä alue otetaan vastaan ja että hoitokunta ryhtyy

Sota-aikana 1943 *lapset tekivät kaikkea. Niinhän tehtäneen aina!*

toimimaan asiassa niin, että toiminta tällä alueella voisi alkaa hyvissä ajoin seuraavana keväänä.

Tämän päätöksen yksimielisyyteen vaikutti varmaan myös se, että Kantolanniemen asiassa ei kaupunki ollut vielä voinut päästä mihinkään ratkaisuun. Kaupunki ei edes omistanut sitä. — Seuraavana kesänä lähdettiin viljelemään uutta aluetta, mutta ei voitu mitään tehdä alueen kunnostamiseksi, kun vasta osa siitä oli saatu käyttöömme. Sen lisäksi oli vielä epätietoista, mitä yhdistyksemme toimintaan voisi vaikuttaa kaupungin omat suunnitelmat Kantolanniemen suhteen.

Taas uusi käänne asiassa.

Kaupunki oli valtuuston päätöksellä (7/1 1932) ostanut Kantolanniemen alueen ja kaupunginhallitus oli asian käsittelyn yhteydessä (valtuusto 17/12 1931 N:o 22) esittänyt, että Kantolanniemeen tulisi pysyväisempi puutarhaviljelysalue kesämökkeineen ja että ryhmäpuutarhayhdistyksen »sille väelle, joka pyrkii saamaan pientä askartelua ja samalla ansiotakin kesän ajaksi, vuokraisi kaupunginhallitus maata Kaurialasta». — Tässä tuntui jo sellainen suuntaus, että Kaurialaan ei tulisi varsinaista pysyvää ryhmäpuutarha-aluetta, vaan ainoastaan jotakin epämääräistä viljelysmahdollisuutta. (Vert. Häm. San. 15/12 1931).

Keväällä (1932) oli yhdistyksemme lähettänyt kaupunginhallitukselle suunnitelman sille vuokratun alueen asemakaavaksi. Sen edellytyksenä oli alueen salaojitus. Saimme vastaukseksi (27/5 1932), että asian käsittely jätetään »siksi kunnes Kantolanniemen alueelle on järjestetty siirtolapuutarha». Samalla ilmoitettiin, että yhdistyksemme alueelle ei saada rakentaa palstamökkejä.

Tämä jälkimmäinen kielto ei meitä hämmästyttänyt. Mutta tuo edellinen asenne nostatti epävarmuuden tunnetta yhä suuremmassa

määrässä. Sitten lokakuussa saatiin tietää, että kaupunginhallitus oli (10/10) päättänyt, että ko. puutarhatontit vuokrataan yhdistyksellemme vain 10 vuodeksi ja että alue kyllä salaojitetaan, mistä johtuen vuokra nousisi n. 2 1/2 kertaiseksi. Kun yhdistyksen olisi tullut aidata koko alue ja hankkia sinne keskusmaja yms., niin katsottiin, että kaikkeen tähän ei voida ryhtyä näin epävarmoissa oloissa. Ja lisäksi vielä ylimääräiseen kokoukseen (20/10) saapuneen pienen jäsenjoukon enemmistö ilmoitti kysyttäessä siirtyvänsä Kantolanniemeen. Tämän perusteella päätettiin, »ettei aluetta vallitsevissa oloissa vuokrata asemakaavan mukaiseksi alueeksi». Tahdottiin myös välttää kilpailua Kantolanniemen suhteen, jota kaupunginhallitus oli järjestämässä varsinaiseksi siirtolapuutarhaksi.

Tämän kirjoittajan kanta oli se, että niissä oloissa ei olisi ollut varaa jakaa pieni vasta-alkava viljelijäjoukko kahteen leiriin. Olihan koko asia vasta täällä alkuasteellaan. Näytti myös siltä, että nuo puutarhatontit silloin olisivat tyydyttäneet viljelyspalstatarpeen. Mutta kun silloin kaupungin puolesta saatettiin julkisuuteen (13/10 1932) täydelliset ehdotukset Kantolanniemeen järjestettäväksi siirtolapuutarhaksi ja kun samana päivänä kutsuttiin ilmoituksella halukkaita viljelijöitä kokoontumaan Raatihuoneelle selostustilaisuuteen ja neuvottelemaan oman siirtolapuutarhayhdistyksen perustamisesta, niin täytyihän silloin ryhmäpuutarhaa kannattavien piirissä asettua odottavalle kannalle. Olihan kaupunki (24/10) edelleen tahtonut jollakin tavalla järjestää nuo puutarhatontit halukkaiden viljelijäin vuokrattaviksi, kun yhdistyksemme oli ilmoittanut ylimääräisen kokouksensa päätöksestä. Vuosikokous (29/11 1932) hyväksyi sen, että jäätiin odottavalle kannalle. Muuta ei voitu tehdä.

Asiassa oli osaksi jouduttu kuin jonkinlaiseen shokkitilaan. Eikä sopinut tehdä mitään, mikä olisi vaikeuttanut kaupungin omia suuria suunnitelmia. Odotusajan avuksi tuli myöhäinen syksy ja edessä oleva talvi. Aikaa oli siis runsaasti. Ja jäätiin myöskin siihen käsitykseen, että kaupunginhallitus ei tahtonut lopettaa pysyväisempää palstaviljelystä Kaurialassa. Siitä, että yhdistyksemme puhui kokoustensa enemmistön päätöksistä, lienee johtunut, että kaupungin luottamushenkilöitten keskuudessa vallitsi sellainenkin käsitys, että past. Uppala ja koko yhdistyksemme olisi ollut ajamassa Kantolanniemen järjestelyä siirtolapuutarhaksi (vert. selitystä Häm. San. 1932 N:o 280). Aikaa myöten oli varmaan moni asia selviävä. Ei täälläkäänpäin oltu täysin selvillä siitä, mitä kaupunginhallitus tarkoitti puutarhatonttien suhteen. Tärkeintä oli, että Kantolanniemen asia tulisi ensin lopullisesti selväksi. Ja se tapahtui vasta helmikuun 9 p:nä 1933.

Vielä joulun alla (1932) kääntyi kaupunginjohtaja past. Uppalan

puoleen kysyen, eikö ryhmäpuutarhayhdistys sittenkin vuokraisi noita puutarhatontteja Kaurialasta. Se oli selvästi myönteisen suhtautumisen merkki. Täytyi vain vastata, että ei voida mitään päättää, ennenkuin Kantolanniemen asia on ratkaistu. Pyysimme kuitenkin, ettei sitä aluetta annettaisi sitä ennen muille.

Eipä ollut maa jäässä, vaikka lunta olikin päällä.

Kaikki selviää.

Kun Kantolanniemen siirtolapuutarhan toinenkin koemerkintä (tammikuun 25 p:vään mennessä 1933) oli suoritettu ja sen tulos oli tyydyttävä ja kun koko asia kaikin puolin valmiina odotti vain valtuuston lopullista käsittelyä (9/2 1933), oli lyönyt hetki, jolloin voitiin ryhtyä tutkimaan ryhmäpuutarhan toiminnan mahdollisuutta. Silloin tapahtui aivan kuin ihme. Palstaviljelijöitä ilmoittautui niin runsaasti, että toivottu palstamäärä ylitti koko puutarhatonttialueen. Tarvittiin siis 3 sarkaa lisää ja sittenkin täytyi sovitella, niin että kaikki halukkaat pääsisivät mukaan.

Nyt voitiin kaupunginhallitukselle ilmoittaa, että yhdistyksemme tarvitsisi koko tuon puutarhatontti-alueen. Samalla tiedusteltiin sitä, järjestäisikö kaupunki tämän alueen asemakaavakuntoon vuokraa nostamatta. Kaupunginhallitus päätti, että tämä alue meille vuokrataan 10 vuoden ajaksi ja että se siinä tapauksessa, että se alueen kunnostaisi, kantaisi kustannuksia vastaavan vuokran. Meidän oli silloin tyydyttävä tuohon 10 vuoden rajaan ja vuokrasimme alueen kunnostamattomana. Asia oli selvä maaliskuun 13 p:nä 1933. Ja sitten alkoi alueen kunnostaminen ja varustaminen yhteisiä tarpeita vastaavaksi. Siitä kerromme enemmän toisessa yhteydessä.

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. oli siis saanut pysyväisemmän suurehkon alueen (1,6 ha — 9:nä sarkana avo-ojineen.) Aikarajoitukseen suhtauduttiin toivoen. (Vert. Häm. San. 1933 N:o 46).

* * *

Siirtola- ja ryhmäpuutarhatoiminnan suhteen on Hämeenlinnassa vuosi 1933 todellakin merkkivuosi. Kaksi vuotta sitten alkanut vaatimaton toiminta oli johtanut tavalla tai toisella siihen, että täällä kaksi tällaista yhdistystä lähti taivaltamaan vakituista tietään.*) Erityisesti iloitsemme siitä, että kaupunki — ryhtyessään järjestämään täysiä vaatimuksia vastaavaa siirtolapuutarhatoimintaa — samalla antoi ryhmäpuutarhatoiminnalle pysyvän toiminnan mahdollisuudet. Se, että

*) Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. perustettiin toukokuun 14 p:nä 1931 ja aloitti heti viljelystoimintansa. Pysyvä alue saatiin 1933. — Kantolanniemen siirtolapuutarhayhdistys r.y. perustettiin heinäkuun 6 p:nä 1933 ja silloin viljeltiin jo Kantolanniemen aluetta. Viljelyspalstojen lopullinen suunnittelu hyväksyttiin syyskuun 12 p:nä 1933.

yhdistyksemme on joutunut itse huolehtimaan alueensa kunnostamisesta ja on jatkuvasti täysivoimaisena toiminut jo 25 vuotta, on todisteena siitä, että se myöskin on täyttänyt oman yhteiskunnallisen tehtävänsä.

Tuloksen puntarointia.

Jos Hyvä Lukija on jaksanut lukea tähän asti ja ehkä ihmettelee, kuinka näin pitkälti on tällaisesta asiasta tähän kirjoitettu, niin saanemme lausua, että vain tuntemalla näitä todellisia vaiheita voidaan antaa oikea arvo niille etuisuuksille, jotka tällä tavalla ovat aikaansaadut.

Olkaamme myös riittävän varovaisia arvosteluissa. »Kyllä maalla viisaita ollaan, kun merellä laiva keikkuu.» Tässä nähdään kaikki vaiheet lopullisten tulosten valossa, mutta silloin tarvottiin umpilumessa. Kaupungilla oli meidän kohdallamme alusta alkaen meitä kannattavat tarkoitukset. Oma yhteisömme oli niin vasta-alkava lapsi, että kaikissa sitoumuksissa tulevaisuuteen nähden täytyi olla äärimmäisen varovainen. Markka oli tiukassa ja 15 mk:n aarimaksu oli jo jotakin. Lisäksi elettiin pula-aikaa. Kaupungin viranomaiset luulivat meillekin parasta tekevänsä, kun loivat valmista Kantolanniemeen, mutta huomasivat jo silloin ja selvemmin vielä jonkin ajan kuluttua, että tarkoittamamme ryhmäpuutarha, jota ei edustanut Tampereen Hatanpää, vaan paremmin Litukka, oli laajoille piireille ainoa sopiva ja tositarpeellinen tavoite. Siinä tarvittiin palstaviljelijäin voimannäytettä, kun he yksin joutuivat kunnostamaan avo-ojaiset sarat yhtenäiseksi alueeksi ja hankkimaan sinne muut varusteet. Se ei ollut helppoa. Mutta se on osa juhlailoamme nyt, sillä voitetut vaikeudet ovat taipaleellamme sen parhaat ja toimintaamme lujimmasti tukevat muistot.

Juuri tämä teoissa toteutettu uskollisuus, sitkeys ja toivo siirsi vuoria ja loi perinteitä, joita seuraten ja vaalien nykypolvi aukoo portteja ja käy tyytyväisenä viljelystehtäväänsä. Ja kaupunki on seurannut meitä kuin osaveli ja täyttänyt kaikki kohtuulliset toiveemme. — Kiitos teille ja kiitos heille!

Viljelysalueet ja niiden muutokset

Vuonna 1931 viljeltiin Erottajakadun itäpuolella olevaa *entistä kansakoululaisten maata:* 42 aaria — 38 viljelijää — palstat à 1 aari.

Vuonna 1932 viljeltiin osaa nk. puutarhatonteista 217—218, nykyisen Parolantien kummallakin puolella Lamellitalon takana: 1 ha — 6 sarkaa — viljelijöitä 42 — palstat à 1—5 aaria.

Vuonna 1933 jouduimme kolmannen kerran muuttamaan palstoja,

Uusi Keskusmaja väljine katoksineen ja soreine pylväineen, joita juuri villiviini alkaa kiertää (1956)

kun saimme samalla alueella haltuumme nuo puutarhatontit kokonansa. Konsulentti Toivo Kalervo oli näin ollen kokonaan luovuttanut käyttöömme vuokraamansa viljelysmaat. Se oli kaunis teko. Alue nyt: 1.6 ha — 9 sarkaa — 49 viljelijää — palstat 1—4,5 aaria. Tätä aluetta kutsuttiin »*Kaurialan alueeksi*».

Näin jatkui edelleen aina vuoden 1944 loppuun saakka.

Tämän lisäksi vuokrattiin Punaportilta *perunamaata* 0,8 ha eli 4 pitkää sarkaa — 19 viljelijää (osaksi samoja kuin ryhmäpuutarha-alueella) — palstat 3—5 aaria. — Palstoja joskus jaettiin tai yhdistettiin — aina tarpeen mukaan. Näin jatkui vuoteen 1944, jonka jälkeen yksi sarka, joka oli hevostien pohjoisella puolella, liittyi uuteen ryhmäpuutarha-alueeseemme. Saimme pitää nuo loput — 3 sarkaa — vuoden 1951 loppuun saakka. Niissä oli 15 palstaa.

Meillähän oli Kaurialan alueella 10 vuoden vuokrasopimus, jonka tekstissä oli luettavana tällainenkin jatko: »mutta kuitenkin ehdolla, että jos kaupunki ennen tämän vuokra-ajan päättymistä tarvitsee näitä tontteja omiin tarkoituksiinsa, on ne luovutettava takaisin kaupungille». Suunniteltiin ja valmistui uusi asemakaava niille seuduille. Vuonna 1938 jo kuulimme, että silloinen Parolantie (nyk. Soraharjunkatu) tulisi valtaväyläksi ja saisi uuden suunnan. Se joutuisi kulkemaan suoraan poikki Kaurialan alueen, kuten se nyt tiedetään. Tämän tien avaaminen oli yhteydessä v. 1940 tänne odotettujen Olympia-kisojen järjestelyiden kanssa. Väliin tullut talvisota siirsi nämä suunnitelmat tulevaisuuteen. Mutta ensimmäinen siirtolaismuutto aiheutti kaupungeissa lisääntyneen rakentamistarpeen. Jouduimme 1941 luovuttamaan yhden saran nykyisen Brahenkadun pohjaksi. Ja sitten jatkosodan päätyttyä mullisti toinen siirtolaisuus kaupungin kuvan. Vuonna 1944 täytyi yhtäkkiä luovuttaa alueen länsi-osasta neljännes ja keväällä 1945 irtisanottiin koko Kaurialan loppu-alue.

Voidaan käsittää mitä se merkitsi vakiintuneelle ryhmäpuutarhalle ja sen viljelijöille. Mutta tässä vaiheessa osoitti kaupunki jälleen niin suurta ymmärtämystä toimintaamme kohtaan, että se jo tämän vaiheen valmisteluissa pyrki etsimään meille uutta sopivaa aluetta. Ja ratkaisun täytyi tapahtua meidän puoleltamme puhelimessa. Eräänä päivänä soitti tämän kirjoittajalle apulaiskaupunginjohtaja Mauno Kauppila ja tiedusteli, mitä kolmesta mahdollisesti tarjolla olevasta alueesta kannattaisin. En muista kolmatta. Mutta toinen vaihtoehto oli Siipikarjanhoitokoulun alapuolella oleva kosteapohjainen savimaa, jota en pitänyt sopivana. Toinen oli nykyinen alueemme, jota tarjolla olevista kannatin. Siinä sattui sitten vielä jokin vaikeus eteen, niin että oli aivan vähällä, että tämä alue olisi joutunut toisiin tarkoituksiin. Mutta tämä asia voitiin kaupungin toimesta hoitaa parhaalla tavalla. Niin vaikeata kuin oli siirtyä taas aivan uusiin oloihin, muistan tämän puhelinkeskustelun — vai oliko niitä pari kolme — tapahtuneen kaupunginjohtaja Kauppilan puolelta niin miellyttävällä ja toimintaamme kannattavalla tavalla, että se on jäänyt lähtemättömästi mieleeni ja tasoitti tien. Kyllä se sitten kokouksessammekin käsiteltiin ja hyväksyttiin.

Vuonna 1945 tapahtui kyllä koko muutto uudelle alueelle, jossa yhdellä saralla vielä kasvoi ruista. Mutta Kaurialan aluettakin voitiin suurimmaksi osaksi käyttää. Se oli parasta siirtymistapaa. Toisessa yhteydessä enemmän näistä vaiheista.

Uusi alue — hevosmyyntipaikan vieressä — oli vähän suurempi kuin Kaurialan alue eli noin 1,7 ha. Kun yhdistyksen oma tila ja käytävät yms. otetaan huomioon, on viljelykseen saatu 163,5 aaria. Palstoja joskus jaetaan tai yhdistetään, mutta keskimääräinen viljelijäjoukko on 80 perhettä palstojen ollessa 1—4 aaria.

Kun sitten arkkitehti Mika Erno valmisti näitten seutujen asemakaavaa, tuli tämä alue sinne puistomaaksi ja valtuusto hyväksyi sen 1950. Se oli suuri voitto. Siirtola- ja ryhmäpuutarhat kuuluvat ehdottomasti asukkaittensa parhaasta huolehtivien kaupunkien välttämättömyyksiin. Toivottavaa vain olisi, että niitä olisi ainakin varattuina Hämeenlinnassa enemmän kuin kaksi. Tässä tarkoituksessa on yhdistyksemme lähettänyt kirjelmän kaupunginhallitukselle vuonna 1947.

»Kaurialan alue» oli vaihtunut *»Punaportin alueeksi»*.

Käymmepä katsomassa . . . .

Kaurialan alue.

Tuonne taakse kaupungin
sydämeni halaa.
Siell' on mieli ainiaan,
sinne toivon salaa.
Siell' on oma palstani
ja marjat ihanimmat.
Siell' on oma palstani
ja kukat kaunihimmat.

Kaurialan alue oli silloin 25 vuotta sitten ja vielä 15 vuotta sitten todellakin kuin kaupungin takana. Sinne tultiin etelästä päin vain alkeellisinta rattaitten tietä pitkin läpi peltojen ja ohi Kurjatkinin puutarha-alueen. Idästäpäin Seminaarin luota johti sinne kodikas kinttupolku ohi Vainion Jussin kompostin ja pitkin sarkojen syrjiä. Pellot kasvoivat ruista ja kevätviljoja. Syyspuolella tervehtivät kulkijaa kauniit ruiskuhilaat ja seipäissä kuivui vehnä ja kaura. Ja toisella puolella kulki uskollisesti vanha puutarhuri Pjotr työntäen edellään käsiharaa. Ei sillä polulla tullut vastaan mitään kaupungin koreuksia. Työasuinen viljelijä sai omassa rauhassaan vaeltaa tietään. Sait kulkea rauhassa ja luonnon kukat ja maan vilja tervehti sinua kauneudellaan ja tuoksullaan, niinkuin ystävänsä olisivat tavanneet. Ja syksyllä varsinkin kostea ruoho pesi jalkineistasi pois kaiken lian. Se polku johdatti sinut pois kaupungin keinotekoisuudesta luonnon helmaan. Ja perillä odottivat omat palstat ja niiden vehmaus. Vielä tänäänkin on viimeinen osa siitä polusta jäljellä Larin-Kyöstinkadun syrjästä alkaen. Mutta vuonna 1957 sitäkään osaa ei enää liene.

Kaurialan alueen ja Kurjatkinin puutarhan välistä kulki tie kansakoululaisten uudelle alueelle, joka olikin naapurina pohjoisessa. Idässä taas oli loppumattomasti peltoa, kunnes rautavalimo ja sen jälkeen sementtivalimo sinne asettuivat. Paikka oli silloisissa oloissa kyllin kaukainen eikä liian kaukana. Maanlaatu — varsinkin etelä- ja länsipuolella oli niin jäykkää savea, että alku-aikoina oli käytettävä puunuijaa savipaakkujen pienentämisessä. Muualla oli hyvää multamaata. Se oli siinä määrin hikevää, ettei kuivinkaan kesä kasvullisuutta vaarantanut. Siinä suhteessa ihanteellinen maapohja.

Alkuvuosina oli palstojen kasvullisuus varsin matalaa, kunnes marjapensaat kasvoivat täysimittaisiksi. Niitä ilmestyikin kaikkialle ja yleensä aina itä-länsisuunnassa kulkevien sarkojen pohjoisreunassa. Tämä onkin tullut yleiseksi tavaksi eikä se haittaa naapuria, kun oja on välissä. Kaurialassa ei rajoitettu perunanviljelystä, sillä se pysyi kohtuullisena muun viljelyksen vaatiman tilan perusteella.

Punaportin alue.

Vaikka katu pitkä on,
kivinen ja kova,
Punaportin seudut nää,
ei se mitään haita.
Oma palsta muistossa
on tiekin hauska aivan.
Sinne aina kulkeissa
jo unohtaapi vaivan.

Ennenaikaan pidettiin Punaporttiakin varsin etäisenä kohteena. Sehän kuului Vanajan kuntaan. Mutta nyt sekin on miltei kaupungin peruspiiriä ja vasta sen takana on jotakin muuta. Vähää ennen alueliitoksen toteutumista (1948) me muutimme sinne. Kuitenkin osa meistä oli jo 10 vuotta viljellyt siellä niitä perunasarkoja. Tuttua siis useille. Sattuikin vielä niin, että meille annetun alueen pohjoisraja kulki juuri täsmälleen pitkin kaupungin ja Vanajan silloista rajaa — alueemme oli Vanajan puolella. Hevosmyyntipaikka eli »plaani», joka nyt on varsinaisesti urheilukenttä, oli lujimmasti aidattu umpinaiseksi. Aluksi täytyi kulkea etelästäpäin alueelle, kunnes 1946 saimme avata pääportin urheilukentän puolelle, jonka kautta varsinainen liikenne tapahtuu. Täällä jouduimme koko runsaasti viettävälle alueelle, jonka itä-ylä-osa on hyvää savimultamaata, kun taas keskellä on kevyttä multaa, joka vähän kosteampana jatkuu alas asti. Keski-alueella ainakin on 20 metrin syvyyteen soraa kauttaaltaan. Näiltä osiltaan on siis maa kuivahkoa ja helposti kuivuvaa. Sillä on sekä etunsa että haittansa, mutta yleensä saamme olla tyytyväisiä tähänkin alueeseen.

Ei nyt enää ole sitä vanhaa polkua, joka johtaisi perille, vaan Turuntien asfaltti näyttää suuntaa. Se keventää askelta ja käsirattaitten kulkua. Pyörälle se on kuin kiitorata. Mutta kun portille pääset ja sen avaat, tunnet taaskin jättäneesi kaupungin kauas taakse. Olet

Kun lumi peittää maan . . .
Kevättalvella 1956.

päässyt luonnon helmaan täälläkin. Kun pensasviljelys on tavattomasti lisääntynyt, on se osaltaan vaimentamassa kaikkia kaupungin ääniä, niin että tämäkin alue antaa täyden rauhan sitä kaipaavalle viljelijälle.

Muutto (1945) ei ollut yksinkertainen asia. Toiset viljelijät eivät tulleet sinne. Mutta suuri osa saattoi sen tehdä. Ja uusia ilmestyi täysi määrä. Aluksi aidattiin vain keskiosa ja vasta vähitellen muutettiin koko alue sellaiseksi ja, kun kysyntä tuli niin runsaaksi, rajoitettiin perunanviljelys minimiin.

Punaportinkin alue on muodostunut vehmaaksi keitaaksi ja ihanaksi viljelyspaikaksi. Vaikka sen yksi nurkka sivuaa Turuntietä, on se kuitenkin niin syrjässä talojen takana, että vain harvat ohikulkevat tietävät sellaista siellä olevankaan.

Lisääntynyt kokemus ja alueen kehittynyt järjestyminen ovat saaneet aikaan sen, että viljelystaso on kohonnut ja kuljetaan tässäkin jalossa toiminnassa aina eteenpäin.

Pysyköön Punaportin ryhmäpuutarha-alue tähän tarkoitukseen vihittynä.

Pääkäytävä syksyllä 1956.

Alueitten kunnostamiset, hankinnat ja viljelys

Ent. kansakoululaisten maa.

Täällähän viljelimme palstojamme vain yhden kesän. Siellä ei voitu ryhtyä mihinkään varsinaiseen alueen kunnostamiseen. Välttämättömät käytävät vain täytyi varata. Niinpä sinne yhtenä yönä oli ilmestynyt liekatapistaan vapautunut ajurin hevonen, jonka kiinnitysskettinki oli viiltänyt yksiaarisiin palstoihin asiaankuuluvat jäljet. Kastematojen kerääjien armottomat jalanjäljet seurasivat matoja riippumatta siitä, mitä tiellä oli. Muistomerkkinä niiltä ajoilta on tätä kirjoitettaessa yhä edelleen vanhalla paikallaan — nyt neitien Järviö omistamalla tonttipuoliskolla silloinen sementti-allas. Siinä oli, kun sille alueelle tulimme, ja jälkehemme jäi. Sopisi muistomerkiksi!

Kaurialan alue.

Mutta kyllä maailma muuttui, Eskoseni, kun pysyväiseksi tarkoitetulle alueellemme tultiin. Tämä pieni yhteisö ei ollut sitä ennen oikeastaan mistään järjestelyistä sopinut. Se oli vain viljellyt yksiaarisia ja toivoi jotakin järjestetympää toimintaa. Ei siitä oltu koskaan mitään neuvoteltu tai äänestetty, miten kaikki järjestettäisiin, kun pysyväinen alue saataisiin. Luultiin jotenkin varmasti, että kaupunki peruskunnostuksen tekee. Ja tulevaisuuteen nähden olisi toivottavaa, että aina niin tapahtuisi. Mutta me siirryimme (1932) ensin kuuden avo-ojaisen saran eteen ja tiesimme, että seuraavana vuonna saisimme kolme sarkaa lisää eli koko alueen. Mutta tarkkaava lukija muistanee edellisiltä sivuilta, että silloin ei saatu mitään ratkaisua aikaan tämän alueen kunnostamisen suunnitteluissa, kun täytyi odottaa kaupungin omia ratkaisuja Kantolanniemen suhteen. Täytyi ajaa varovasti käänteissä. Jäimmehän syksyllä täysin odottavalle kannalle. Sentähden emme kesällä 1932 kunnostaneet aluettamme mitenkään. Avo-ojien yli vain loikkasimme palstoillemme ja viljelimme niitä niin vaatimattomasti, kuin niissä oloissa se oli pakkokin. Ja itse asiassa on aina hyvä alkaa hitaasti. Älkäämme sentähden suuresti ihmetelkö sitä, etteivät kaukaisemmat viranomaiset voineet paljon meidän tarpeitamme ja kykyjämme tuntea. Alkeellista sarkaviljelystä oli kaikki. Mutta yhteisö oli ja oikea henki.

Vasta sitten, kun nämä asiat olivat ratkenneet keväällä 1933 ja kun itse jouduimme kaikki kunnostamaan, alkoi suunnittelujen ja kuumeisen työkiireen aika samalla, kun palstojamme viljelimme. Mutta nyt oli yhteisö aivan määrätietoinen ja päättävästi se halusi pereutua juuri

Sivukäytävä syksyllä 1956

tähän alueeseen. Se tahtoi luoda itselleen kotoisen olon. Emme paljoa tunteneet toisiamme. Ja varat puuttuivat. Ensimmäisen vuoden säästö oli ollut 11 mk 40 penniä. Ja toisena vuotena se oli 161 mk 60 penniä. Siitä lähdettiin 1933 koko alueen kunnostamiseen omin voimin. Täytyikö kynnyksen olla näin korkea? Varmaankaan eivät viranomaiset käsittäneet, mitä todella Kaurialan pelloilla olisi tarvittu. Mutta hyvässä ja oikeassa asiassa vaikeudet ovat aina vain sitä varten, että ne voitetaan.

Aarinvuokra oli à 13 mk ja täysi maanvuokra maksettiin kaupungille. Mutta tehtiin mitä voitiin ja toimeen tartuttiin tavattomalla innostuksella ja ehdottomassa yksimielisyydessä.

Ensin oli saatava jokin katto pään päälle. Alueen nurkassa seisoi ent. vuokraajan ikkunaton työkalukoppi — kivijalkana hirret pitkin maata. Arvioitiin 250 mk:ksi. Ostettiin. Saimme rakennustoimistosta lainaksi piiruja ja pitkiä pyöreitä puita. Ja niin käsivoimin tämä aika painava »Kalustovaja» rullasi keinuen kohti alueen keskustaa. Suuri oli ilo ja tyytyväisyys. Tämä ikkunaton vaja palveli meitä — vieläpä Punaportin alueellakin vuoteen 1954 asti — siis 22 vuotta. Uskollinen palvelija!

Ojuri August Willgren kaivoi kaikki ojat kuntoon. Tälle hikevälle alueelle oli lopultakin parempi vain, että avo-ojat jäivät siinä olemaan.

Entäs sitten aidanteko. — Aitaa oli pystytettävä 1/2 km:n pituudelta. Johan siihen tarvittiin röykkiö aidanseipäitä. Piikkilankaa täytyi vetää 8 kierrosta. Mistä rahat? Täytyi lainata. Kaupunki antoi lainaa 2.000 mk. Se oli suuri summa. Luolajan Sipilästä ostettiin pit-

kät pylväät. Ja niitä tarvittiin noin 200 kpl. Aidan pystyttämistä varten jaettiin viljelijämiehet kahteen ryhmään ja kukin ryhmä piti talkoita kerran viikossa. Näin täytyi tehdä 5 viikkona. Mutta heinäkuun 14 p:nä (1933) oli työ valmis — portissa lukko ja avaimet kunkin viljelijän taskussa.

Keskikäytävän ojien kohdalle täytyi tehdä rummut. Siihen käytettiin ylijääneitä aidanseipäitä ja viljelijät toivat syksyllä lisäksi lahjaksi kodeistaan vanhoja lankkuja. Kaupunki toimitti meille vesijohdon lähi vesipostista (50 m). Suuri oli ilo, kun vettä saatiin kraanasta. Sitä ennen oli sitä otettu vesikuopista, jopa nykyisen komean kivitalon, Torikatu 24, kohdalla olleesta suuresta vesilammikosta ja myös tuosta lähi vesipostista. Suuri oli tyytyväisyys, kun vielä ostettiin kraanan alle vernissatynnöri (40 mk). Tynnörin varassa oltiinkin sitten koko aika Kaurialassa.

Ostettiin käsisahrat. Kaupungin varastolta saatiin puiset kottikärryt. Puutarhuri T. Kulo kartoitti meille koko alueen vesisuonet. Ja vuosikokouksen yhteydessä vietimme vielä illanvieton. Kaikki olivat tyytyväisiä saavutettuihin tuloksiin. Velkakin saatiin kaupungille maksetuksi v. 1936 mennessä. Mainittakoon tilanteen kuvauksena tällainenkin lause vuosikertomuksesta (1931): »Varojen puutteessa ei ole voitu pystyttää ulkohuonetta eikä ole voitu varustaa sivukäytäville siltoja.» Oli miten kuten toimeen tultu. Noita siltoja suuresti kaivattiin.

Ja vuosikertomuksen lopussa luemme: »Olemme oppineet tuntemaan toisiamme ja eletyt päivät ovat rohkaisseet meitä tiellämme. Ja me toivomme että yhteistyömme on koituva toisillemme ja yhä laajenevalle joukolle iloksi ja hyväksi. Ja silloin voimme iloita siitä, että työmme ei ole ollut turha. Tahdomme edelleen yhdessä ponnistella tuottaaksemme mukaan tulleille kanssaihmisillemme ja sen yhteydessä itsellemmekin elämän ilon ja virkistyksen lisäystä.»

Näitä perustavia vaiheita muistavat vielä keskuudessamme silloin (1931—1933) jo mukana toimineina: Roora ja Nestori Heino, Vihtori ja Sylvi Suominen, A. A. Uppalan perhe, Elli Lehto (o.s. Laine), Elias Leppä-Aho, Aune Murto, Otto ja Fanny Laakso ja Ida Rajala. Heikki Heiniö-vainajan tyttäret muistanevat myös jotakin näistä ajoista.

Perustavat työt oli suoritettu ja seuraavina vuosina jatkettiin alueen varustamista ja kunnossa pitämistä. Näiltä ajoilta periytyvät yhteiset työtalkoot, joilla kaikki yleiset kunnostamiset tänäänkin suoritetaan. Jokaisen palstan viljelijäperheestä tulee jonkun olla niissä mukana. Nämä työtalkoot ovat jo kuin veriin menneet ja yhdistys tarjoaa aina osanottajille kahvit. Kaikki luistaa hyvin.

Seuraavana vuonna (1934) saatiin kaupunginvarastolta vaurioituneita viemäriputkia ja niin saatiin vihdoin kaikki 27 rumpusiltaa val-

Tulimme kerran oikein valokuvaan (vain kolmannes) 1955.

miiksi. kalustovaja maalattiin. — Ulkohuonekin valmistui ja suojakatos varustettiin kalustovajan jatkoksi (1935). — Joka vuosi suoritettiin kunnostamistöitä.

Kun sitten vuonna 1941 yksi sarka menetettiin, täytyi aita siirtää sitä vastaavalla tavalla.

Punaportin alue.

Mutta sitten 1945 tapahtui se täydellinen muutto Punaportin alueelle. Ja taas se alkoi kalustovajan muutolla. Se suoritettiin yksinkertaisesti. Miehiä tarttui käsin pohjareunaan kolmella puolella. Se nousi kuin nousikin. Näin vaja saatiin Niilo Jokisen kuorma-autoon ja muistamme vielä, miten juhlavasti se siinä lavalla keinui matkalla kohti Punaporttia. Sama juttu perillä ja taas oli tuo ikkunaton »kirkko keskellä kylää». Suojakatos uusittiin. Jälleen ystävämme August Villgren selvitti ojat (noin 2 km). Vettä haettiin aluksi armeijan alueella kasvavan pajupensaan juurella olleesta vesikuopasta ja kun se kuivui, antoi Punaportin mylläri meidän käyttää hänen vesijohtoaan. Vihdoin saatiin tilapäinen vesijohto toimimaan. Aita jäi vielä vanhalle alueelle. Keskikäytävä tietenkin varustettiin ojarummuilla ja saatiin liikennöitävään kuntoon.

Vuonna 1946 aidattiin vain keskialue. Vuonna 1951 liitettiin koko ala-alue aitauksen piiriin ja silloin kaupunki lahjoitti meille aitapylväät. Ja v. 1953 tehtiin samoin yläosalle. Näin on nyt sitten koko tämä alue aidattu. Tarvittiin toinen pääkäytävä ja portti (1951).

Jo ensimmäisenä kesänä oli koetettu junttaamalla saada putkea myöten riittävästi vettä. Vasta 20 metrin syvyydessä tuli vähän kosteutta tuntuviin, mutta ei se riittänyt pumpulle. — Vuonna 1947 saimme johtaja Joen ystävällisellä avulla vesijohdon johdetuksi pääputkesta maantien alta keskelle aluettamme. Silloin oli kaikista rautatarvikkeista huutava puute. Samalla toteutui monivuotinen uneImamme: saimme sementtisen suuren vesialtaan. Kun toinen pääkäytävä oli avattu (1951), kunnostettiin pääkäytäviä yhdistävä poikkitie ja sen päähän saatiin myös vesijohto ja toinen allas. Ulkohuone siirrettiin (1949) lähelle muuntajaa.

Täälläkin suoritetaan jokavuotiset kunnostukset ja on myös hankittu erilaisia puutarhahoitovälineitä.

Suurin uudistus tapahtui v. 1955, jolloin aikansa meitä uskollisesti palvellut kalustovaja purettiin pois (12/5) ja uusi »Keskusmaja» katoksineen nousi sen tilalle (29/6). Siinä on eri kalustohuone ja toinen oleskeluhuone, jossa myöskin yhdistyksen irtain omaisuus säilytetään. Kaupunki lahjoitti meille sitä varten tarvittavat puu-aineet eli noin puolet sen kuluista.

Puutarhaviljelys.

Alueen kaunistamiseksi on pääkäytävien reunoilla yhdistyksen toimesta kasvatettu yhtenäistä reunakukkaa. Tähän saakka on useimmiten käytetty Keltakukkaa (Calendula). Vuonna 1957 aletaan tähän tarkoitukseen istuttaa valkoisia ja punaisia flokseja.

Kuten on mainittu, muodostavat marjapensaat ja puutarhamansikat hyvin tärkeän osan viljelyksestä. Myöskin omenapuita on. Kaikki juurikasvit ja vihannekset tavataan ja sallittu määrä varhaisperunaa. Sodan jälkeen on kukkien harrastus jatkuvasti kasvanut.

Ojien olemassaolo ei itse asiassa haittaa ollenkaan — osaksi päinvastoin. Punaportin kuivimmalla osalla on jopa joka toinen oja täytetty.

Viljelijät ovat saaneet aivan vapaasti viljellä, mitä ovat tahtoneet. Edellytyksenä on vain se, että kaikki hoidettaisiin siististi ja omien rajojen puitteissa.

Työkaluja voidaan säilyttää Keskusmajassa tai saadaan käyttää omia laatikoita (noin 50 × 50 × 150 sm), jotka sopisi maalata vihreiksi. Ne voidaan hyvin sijoittaa ojien päälle. — Istuinpenkkejä tms. saa

jokainen pitää palstallaan, kun vain kaikki on järjestyksessä.

Alue on todella kesällä kauttaaltaan vehmas keidas ja tuottaa viljelijälleen tyydyttävän ja runsaan tuloksen.

Sotien aikana ei koitunut Kaurialan alueelle juuri mitään vahinkoa. Lentopommittajat luulivat varmaan Kurjatkinin kasvihuonetta joksikin halliksi ja koettivat sitä pitää maalinaan ja sen mukaista oli sitten siinä ympärillä. Silloinkin hoidettiin palstat ja toiminta jatkui säännöllisesti. Koulut lopettivat työnsä aikaisin keväällä ja aloittivat syksyllä myöhään, joten koululaisetkin saattoivat auttaa mukana juuri myös noina aikoina.

Tämä ryhmäpuutarhatoiminta on osoittautunut näiden 25 vuoden aikana niin sopivaksi ja viihdyttäväksi viljelystavaksi, että pitkän kokemuksemme perusteella pidämme suurena puutteena sitä, että niitä ei tässä muodossa enemmän käytetä maassamme. Ei ole siinä yksin kyseessä varattomuus tai varallisuus, joka ratkaisisi sen, kumpaako puutarhamuotoa käytetään. Kyseessä on tietenkin myös taloudelliset mahdollisuudet, mutta osaltaan toisenlainen toiminnan laatu. Molempia tarvitaan — siirtolapuutarhoja ja ryhmäpuutarhoja. Onnellinen on se kaupunki, joka voi tarjota asukkailleen molempia näitä mahdollisuuksia.

Muuta toimintaa

Omatoiminen yhdistyksemme ei ole voinut runsaasti harjoittaa valistavaa toimintaa. On pidetty joitakin luentotilaisuuksia ja suurempien juhlien yhteydessä ovat ammattimiehet luennoineet (puutarhuri T. Kulo useamman kerran, Lepaan lehtori Väinö Lehtonen ja joku muu). Illanviettoja, pikkujouluja on järjestetty erikseen ja vuosikokouksen yhteyteen. Toimintamme 15- ja 20-vuotisjuhlat on juhlavammin järjestetty. Samoin nyt 25-vuotisjuhlamme.

Yhteisiä opintoretkiä on tehty Tampereelle, Helsinkiin, Lepaalle, Lahteen ja Turkuun.

Yhdistyksemme liittyi 1936 Suomen Siirtolapuutarhaliittoon, mutta kun meidän toimintamme ei liiku varsinaisen siirtolapuutarhaliikkeen puitteissa, erosimme siitä 1940. Kun meillä oli jäseninä 1:kin aarin viljelijöitä, olisivat liittoon kuulumisen kustannukset sellaisten kohdalla jo nousseet suuremmiksi kuin sellaisen viljelijän palstavuokra. — Tarvittaisiinko ehkä Suomen ryhmäpuutarhojen liitto, mikäli tällaisia yhdistyksiä olisi useampia?

Meidän alueellamme on joskus harvoin vieraillut jokin retkeilevä siirtolapuutarhayhdistys ja v. 1936 Suomen Siirtolapuutarhaliitto.

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y:n säännöt

Yhdistyksemme nimi ja ensimmäiset säännöt pohjautuivat niihin valmisteluihin, joita v. 1928—1929 oli siirtolapuutarhatoimintaa varten suorittanut varsinaisesti konsulentti Toivo Kalervo. Kun toimintamme kulki omaa erityistä latuaan, tultiin vuosien mittaan huomaamaan, että sääntömme täytyisi muuttaa vakiintuneen toimintamme tarpeita paremmin vastaaviksi. Se tapahtuikin v. 1945. Uudet säännöt rekisteröitiin seuraavana vuonna. Samalla muutimme yhdistyksemme nimen *Hämeenlinnan ryhmäpuutarhaksi*, kuten se juuri sellainen on ja sellaiseksi nimenomaan perustettiin. Sehän käy selvästi ilmi myös tämän esityksemme alkupuolella kuvatuista perustamisvaiheista.

Seuraavassa esitämme näistä säännöistä seuraavia kohtia.

1 §.

Yhdistyksen nimenä on Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. ja kotipaikkana Hämeenlinnan kaupunki.

2 §.

Hämeenlinnan ryhmäpuutarhan tarkoituksena on kehittää sekä omissa jäsenissään että muissakin kaupunkilaispiireissä puutarhaharrastusta ja puutarhaviljelyksen taitoa ja siten edistää ruumiin terveyttä ja mielen raittiutta. Tässä tarkoituksessa vuokraa yhdistys Hämeenlinnan kaupungilta tai sen lähistöltä muiltakin ryhmäpuutarhaksi sopivia alueita, jotka yhdistys jakaa palstoihin ja vuokraa edelleen yhdistyksen jäsenille.

3 §.

Yhdistyksen jäsenet ovat vuokraajajäseniä tai entisiä vuokraajajäseniä, jotka edelleen tahtovat olla ja jotka yhdistys edelleen haluaa pitää jäseninä. Jäseneksi voi päästä kuka tahansa hyvämaineinen kaupunkilainen, kuitenkin vain yksi kustakin perhekunnasta — — —.

Yhdistyksen hoitokunta, joka vuokraa palstat, päättää jäseneksi ottamisen — — —.

7 §.

Yhdistyksen hallituksena on hoitokunta, johon kuuluu seitsemän (7) jäsentä. Hoitokunta valitaan vuodeksi kerrallaan ja voidaan eroava jäsen valita uudelleen. Hoitokunta valitsee muut virkailijat, joita ei vuosikokouksessa valita — — —.

15 §.

Yhdistys kokoontuu vuosikokoukseensa, joka pidetään ennen maaliskuun loppua. Ylimääräisiä kokouksia pidetään, milloin hoitokunta katsoo ne tarpeelliseksi tai vähintäin 1/5 kaikista jäsenistä sitä kirjallisesti hoitokunnalta pyytää.

18 §.

Tärkeimmät yhdistyksen kokouksissa käsiteltäviksi aiotut asiat esitettäköön ensin kirjallisesti hoitokunnalle, joka niistä antakoon lausuntonsa.

Sääntöjen lopussa on myös sellaisen vuokrasopimuksen sanamuoto, jonka perusteella kaikki vuokraus alueellamme tapahtuu. Kaikille jäsenille annetaan aina kappale painettuja sääntöjä ilmaiseksi.

Yhdistyksemme talous

Tällaisen yhdistyksen talous pyritään ohjaamaan niin, että kohtuulliset aarivuokrat samalla peittävät välttämättömät menot. Suuressa yhteisessä toiminnassa on aina monenlaisia menoja. Aidanseipäitä on joka vuosi jonkin verran uusittava. Vuokra kaupungille on ensimmäinen menoerä. Uusia hankintoja on miltei joka vuosi. Erilaista kunnossapitämistä. Erilaisia juoksevia menoja. On siis luonnollista, että tällainen toiminta tarvitsee välttämättömiin menoihinsa paljon enemmän kuin pelkän vuokramenon. Mutta onhan sitten sen edestä suuria etuisuuksiakin. Ja oikea taloudenhoito koettaa aina panna jotakin säästöön, niin ettei aivan eletä kädestä suuhun.

Kun jäsenet luottavat valitsemiinsa luottamushenkilöihin ja saavat aina nähdä uudistukset ja kuulla selvitykset, sujuu kaikki yksinkertaisesti ja kitkattomasti. Olemme pienessä taloudessamme usein tehneet niin, että määrätään uudistettavat asiat ja yhteisiä toiveita ja tehdään tarvittaessa jonkinlainen arvio tarvittavista varoista. Mutta uudistusten toimeenpano jätetään sitten hoitokunnan suoritettavaksi ja kiinnilyödään vain palstavuokra ja muut säännöissä määrätyt maksut. Näin olemme varsin usein menetelleet. Taloudenhoito on siten joustavaa ja tarvittaessa hyvinkin tehokasta.

Lukuunottamatta poikkeuksellista peruskunnostusvuotta (1933), jolloin menot nousivat noin 5.000 mk:aan, pysyivät menot vuoden 1944 loppuun yleensä 2.500—3.500 vaiheilla. Ja silloin selviydyttiin varsin alhaisilla aarivuokrilla à 10—20 mk. Yhtenä selityksenä tässä on myös se, että jostakin jalosta syystä kaupunki antoi meille Kaurialan alueen vuokrassa suuren alennuksen vuosina 1934—1944. Ehkä se meidän oma kunnostamisvaivannäkömme siten palkittiin. Se oli suuri helpotus ja apu. Samalla jäi joka vuosi jotakin säästöön ja me tiesimme, että uudet vaiheet ja tehtävät meitä odottavat.

Muuttovuosi 1945 merkitsi siirtymistä rahan arvon alentumisesta johtuviin suurempiin menoihin. Lisäksi tuli sen vuoden erityiset, uudet kulut. Sinä vuonna jouduttiin syömään kertyneet säästöt miltei kokonaan. Ei tahdottu vielä nostaa aarivuokraa yhtäkkiä 15 mk:sta korkeuksiin. Mutta täytyihän sen nousta edes 60 mk:n seuduille. Tosin sinä vuonna oli kolmenlaista maata: Vanha alue, perunasarat ja uusi alue. Mutta sitten jouduttiin aina 1950 loppuun kantamaan vihannesmaan aarilta 100—150 mk ja perunamaasta 60—150 mk. Menot pysyivät 1946—1948 vielä hyvin kohtuullisina 10.000—16.000 mk, mutta sitten alkoivat menot nousta 25.000—31.000 mk. — Vasta 1951 nousi taas kaikki tuntuvasti. Aarivuokra on nämä viime vuodet ollut 250—300 mk, vaikka säännölliset menot pysyivät siinä 75.000—81.000

mk:n vaiheilla. Mutta meidän täytyi kartuttaa jälleen kertynyttä säästöä, sillä edessämme oli uuden keskusmajan rakentaminen ja 25-vuotisjuhlan järjestäminen. Jäsenet käsittivät hyvin tilanteen ja tuo aarivuokra on riittänyt näitten tavoitteiden saavuttamiseen. Se, että kaupunki lahjoitti meille kuin juhlalahjaksemme puuaineet tuota keskusmajaa varten ja Arvi A. Karisto Oy avusti meitä tämän julkaisun painatuskustannuksissa, oli meille erittäin kallisarvoinen tuki. Keskusmajan koko kustannus nousi 121.029 mk:aan.

Tietääksemme kaikki se tuki, mikä kaupungilta on eri ottein saatu, on ollut senlaatuista, että siitä ei kertaakaan ole tarvinnut tehdä esitys valtuustolle. Yhteiset juhlamme on yhdistys tavallisesti kustantanut. Mitään keräyksiä ei ole toimeenpantu, vaan säännöllisillä tuloilla on menot peitetty.

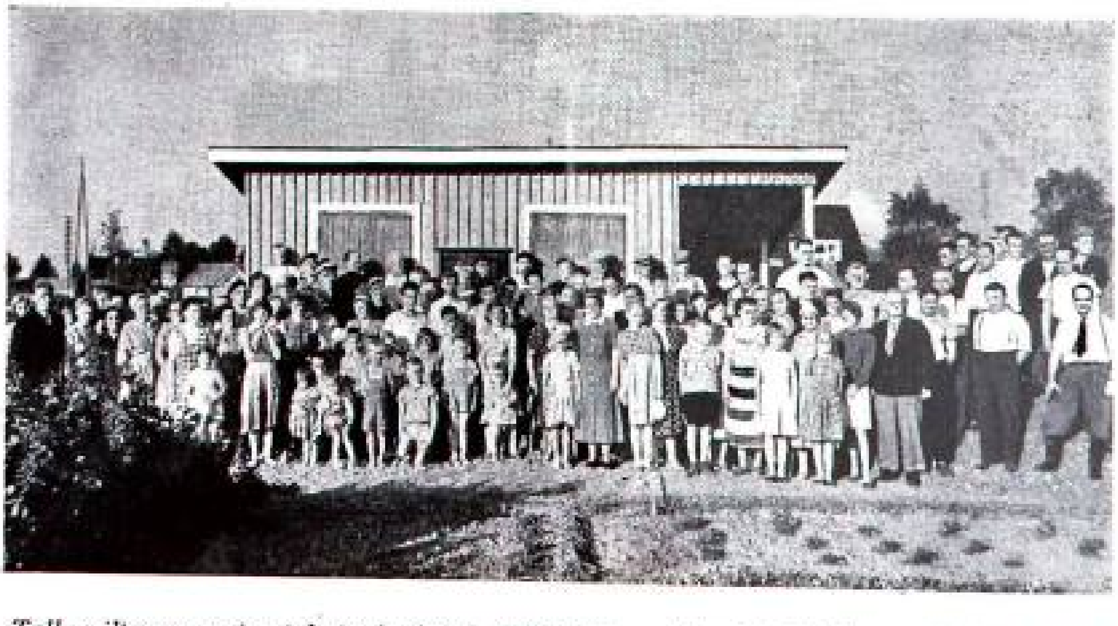

Talkoo-iltana: »mies talosta ja kaks' parhaasta» — läsnä päälukua n. 120 % palstaluvusta. Sitten toimeen tartuttiin — — ja lopuksi kahvitettiin (keväällä 1956).

Hoitokunta

Sääntöjemme mukaan hoitaa yhdistyksemme asioita vuosikokouksessa vuodeksi kerrallaan valittu hoitokunta, johon kuuluu 7 jäsentä. Tavallisina aikoina sen tarvitsee vain pari kertaa kokoontua vuodessa. Mutta sen on vastattava siitä, että alueen tarpeet tyydytetään ja toiminta sujuu kitkattomasti. Hoitokunta on toiminut aina yksimielisenä ja kokeneiden jäsenten kanssa on aina ollut mieluisa kokoontua neuvonpitoon. Erityisen tunnusmerkillistä on koko ajan ollut se, että kukaan ei ole vetäytynyt pois hänelle sopivien tehtävien suorittamisesta, vaan kukin on tahtonut palvella yhteistä toimintaa mahdollisuuksiensa mukaan. Se on ollut todistus oikeasta puutarhaviljelijän mielenlaadusta. Eikä mikään vapaaehtoinen yhteisö kestäisikään toisenlaatuista johtoa.

Hoitokunnan jäsenet:

Puheenjohtajat:

F. Piispanen 1931—1932 (osa).
A. E. Hammar 1932 (osa).
Oskar Laine 1933.
A. A. Uppala 1934 ja edelleen.

Varapuheenjohtajat:

Toivo Kalervo 1931—1932 (osa)
F. Lehti, 1932 (osa) —1933.
V. Nieminen 1934—1951.
P. Keltomäki 1952 ja edelleen.

Kirjurit:

A. A. Uppala 1931—1933, 1935.
Armas Vilkman 1934.
Otto Laakso 1936 ja edelleen.

Rahastonhoitajat:

Antero Salin 1931—1933.
Arvi Lehto 1934—45.
Viljo Kiikeri 1946—1951.
Valtter Saarinen 1952 ja edelleen.

Muut jäsenet:

Oskar Laine 1931—1948.
Arvi Lehto (1934—) 1946—1951.
Heikki Lahtinen 1935—1949.
V. Niemelä 1936—1940.
V. Kiikeri 41—1945 (—1951).
P. Keltomäki 1949—(1952—yllä).
N. Jokinen 1950 ja edelleen.
Tauno Pynnönen 1952 ja edelleen.
U. Muona 1954 ja edelleen.
Anna Pikkola (1932 osa).
Tyyne Manner 1932, (osa) 1933.
E. Leppä-Aho 1933.
F. Lehti (1932—1935) (osa; yllä).
E. Juureva, poika (1934).
A. Koskinen 1934, 1935 (osa).
L. Kuusela 1952.
V. Nummenpää 1953.

Luettelot ovat aina kuivia sivullisille lukijoille. Niille, jotka ovat toimineet yhdistyksessämme tai itse hoitokunnassa tämä luettelo on suurimmaksi osaksi niin elävää ja toimintaamme tukenutta ja kehittänyttä elämäntyötä, että sitä erityisellä kiitoksella seuraamme. Lukuunottamatta pastori Uppalaa, joka on ollut mukana yhdistyksemme perustamisesta lähtien ja joka aivan alussa sijoittui kirjuriksi, kun se silloin oli kaikkein tarpeellisin tehtävä, on yhdistyksellämme 13 vuoden aikana (1936—1948) ollut hänen ohellaan hoitokunnassa 5 samaa jä-

Hoitokunta 1956. Istumassa vas. Otto Laakso (siht.), A. A. Uppala (puh. joht.), Niilo Jokinen, Pentti Keltomäki (varapuh. joht). Seisomassa vas.: Unto Muona, Valtter Saarinen (rah. hoit.), Tauno Pynnönen.

sentä. Heistä kukin on ollut hoitokunnassa: Laakso 21 vuotta, Laine (kuolemaansa saakka), Nieminen ja Lehto kaikki nämä 18 vuotta, ja sitten Lahtinen 15 vuotta. Tällaiset vuosimäärät luovat perinteitä ja ovat todisteena siitä yksimielisyydestä ja jalosta yhteistoiminnasta, joka koko ajan on ollut yhdistyksemme tunnusmerkillinen piirre ja sen koossapitävä voima. Tämä on siis myös todistuksena kaikkien jäsenten samanlaatuisesta yksimielisyydestä, sillä he valitsevat joka vuosi hoitokunnan jäsenet. Kyllä asia niin on kaikissa vapaaehtoisissa toiminnoissa, että ne kestävät ja menestyvät vain tällaisen yhteismielisyyden vallitessa.

Yhdistyksemme kunniajäsenet:

Yhdistyksemme toiminnassa on vakiintunut sellainen käytäntö, että kunniajäseniksi voidaan kutsua sellaisia jäseniämme, jotka syystä taikka toisesta ovat joutuneet jättämään tämän palstaviljelyksensä ja jotka pitkän aikaa tai aivan erityisessä määrin ovat uskollisesti toimineet

näissä yhteisissä tehtävissä. Seuraavat henkilöt ovat olleet ja ovat tällaisia kunniajäseniä:

Oskar Laine, perustajajäsen, hoitokunnassa 18 vuotta († 1955).

Vihtori Virtanen, Kasvitarhayhtymä II:n viljelijä ja isännöitsijä 1922—42, toimien 1943—50 meidän yhdistyksemme intomielisenä jäsenenä († 1955).

Heikki Lahtinen, hoitokunnassa 15 vuotta († 1949).

Ida Lehtonen, miehensä Jalmari Lehtosen kanssa mukana jo vuodesta 1932 (1932—1948).

Hilda Helin, intomielinen viljelijä samoin vuodesta 1932 alkaen (1932—1949).

Väinö Nieminen, hoitokunnassa, varapuheenjohtajana 18 vuotta (jäsen 1932—1951).

Arvi Lehto, hoitokunnassa 18 vuotta, rahastonhoitajana 12 vuotta (jäsen 1933—1951).

Viljo Kiikeri, hoitokunnassa 11 vuotta, rahastonhoitajana 6 vuotta (jäsen 1936—1951).

Uskollisten ja tarmokkaiden jäsenten ja toimihenkilöiden esikuva kannustaa ja velvoittaa.

Poikkikäytävä syksyllä 1956.

YHDISTYKSEMME JÄSENISTÄ JOKU PIIRRE

Yhdistyksen toiminnassa on 25 vuotta hyvin pitkä aika. On pidettävä suurena lukuna sitä, että alkuvuosien (1931–1933) viljelijöistä (heitä oli 49) vielä on 9 keskuudessamme. Kaurialan alueelta (1932–1944) tulleita on 17. Onhan se 20 % nykyisestä määrästä. Niin muuttuvaa on elämä, että joukkokuvasta (1936) on keskuudessamme vain 3 viljelijää. Tällaiset tosiasiat kehoittavat jatkuvasti vaalimaan hyviä perinteitä ja viljelijöitten yhteistuntoa, samalla kun voidaan iloita siitä, että uudet viljelijät ovat aina täysin sopeutuneet entisiin ja tuoneet entisten alttiudella uusia voimia toimintaamme. Juuri sillä tavalla turvataan toimintamme jatkuvaisuus.

Jäsentemme määrästä keskimäärin noin 60 % on eri ammattialojen työväkeä ja 40 % vapaitten ammattien harjoittajia tai viranhaltijoita.

* * *

Oikeastaan olisi ryhmäpuutarhamme jäsenistä pitänyt jotakin esittää jo perustamisvaiheen jälkeen. Mutta »ryynit pohjalla» sanotaan sananlaskussakin. Oikeastaan kaikki se, mistä edellä on jotakin kerrottu, on kaikki jäsenten toimintaa ja aikaansaannosta. Työ parhaiten aina tekijäänsä kiittää. Ja 25 vuotta toiminut yhteisö on sellainen tekijä, jonka vaiheisiin täytyy kuulua monen viljelijän pitkäaikaista jäsenyyttä ja lannistumatonta aherrusta. Muuten ei mikään tämänlaatuinen toiminta voi kestää.

Nyt on niin, että näitä entisiä ja nykyisiä pitkäaikaisia jäseniämme onkin niin monta, että heitä ei tässä kaikkia voisikaan kuvata. Onhan meillä hyvä kokemus siitä, minkälainen on vuotuinen viljelijäin vaihto. Se on niin pieni, ettemme — ehkä yhtä kertaa lukuunottamatta —, ole rohjenneet ilmoittaa siitä sanomalehdissä, ettei vain liian monen toive jäisi toteutumatta.

Tässä täytyy riittää jonkun pitkäaikaisen jäsenen esittely ja jokin yhteinen sana meistä kaikista.

Jykevä-hahmoinen *Teemu Näppilä*, joka oli perustaja-jäsen, oli kaikissa yhteisissäkin tehtävissämme aina ensimmäisenä mukana. Hänellä oli sitä vanhan kansan jykevää ja juuri visusti harkittua sananvoimaa. Hän se silloin »jännittävässä kokouksessa» lausui, että mannermaalta ensin maata, ja piti Kantolannientä saarena. Hän ei kannattanut niitä soutumatkoja. Hän oli sitä lajia.

Nyt Teemu Näppilän tulla näät,
niin vakaasti astuu luo.
Hän ojentaa kätensä känsäkkäät,
hyvän sanan ja katseenkin suo.

Ja harvakseen tuli sanat nää:
»Minä viljelen p e r n a a vaan».
Mutt' monta et sellaista ystävää
sä löydäkään päältä maan.

Jonkun vuoden kuluttua Teemun palstalla kasvoi monta muuta laatua ja vihdoin levittäytyi hänen 5-aarisen palstansa takaosaan oikein vadelmametsä. — Kyllä oli rehti naapuri ja vakaa ystävä.

Edelleen Kaurialan alueen perusviljelijöihin kuului *Kustaa* ja *Iida Heleniuksen* perhe. Idan nimi on perustavan kokouksen liitteessä. Tyrvännöstä — maaseudulta tulleina maahenki veti heitä ehdottomasti maan ääreen. Juuri tässä on tällaisen ryhmäpuutarhan oikeutuksen ja tarpeellisuuden eittämätön todistus. Kustaa oli jo vanha. Maata kääntäessään hänen jo silloin täytyi usein huoata. Seisoi ja nojasi lapioonsa. Puheensa verkkaista, mutta niin sydämellistä. Iida oli touhukas äiti. Hänestä tuli kuin itsestään toimintamme pääemäntä. Kerrankin alkutalkoissa tuli hän ajurikyydillä ajaen ja mukana oli kaikki, mitä tarvittiin. Kustaa kuoli jo 1935. Aina häntä kaipasimme.

Ja toisella puolella naapuri nyt
niin herttainen on ja vakaa.
Oli vuosia siitäkin vierähtänyt,
kun tulivat Lahdentakaa.

Koko perhe yhdessä toimi niin —
myös lastenlapsetkin vielä.
Me aina vedottiin Heleniuksiin,
kun apua tarvittiin siellä.

Sitten Iidakin pääsi pois 1944. Heidän tyttärensä olivat kaikki innolla mukana kaikessa työssä ja jonkin aikaa yksi lapsenlapsistakin omisti palstan Punaportilla.

Entä sitten ent. palomies *Heikki Lahtinen.* Hän oli kaikkiin palveluksiin aina valmis. Haki itse käsirattaillaan vaikka Luolajasta piiruja ja lautoja. Vielä sittenkin, kun hänellä oli oma talo ja tontti, hän yhä vain viljeli Punaportilla aariansa. Siirtyi iankaikkisuuteen 1950.

On nopea askel ja tahti sen
ja rattaita lykkää vielä.
Se kuva on Heikki Lahtisen,
kun tuli hän vastaan tiellä.

Hän palokunnasta ryhdin tuo,
mutt' syömmestä into nousee.
On kotiseutunsa Leteensuo
ja sieltä se luonto tulee.

Ei koskaan levännyt ystävä tää,
teki työtänsä myöhään ja varhain.
Sama se — oli sade tai kirkas sää,
oli mielessä aina parhain.

Taikka puutarhuri *Oskari Laine*, joka oli perustajajäsen ja oli mukana siihen saakka, kunnes 1948 siirtyi vanhuuden lepoon. Aina hän oli mukana ja viljeli palstaansa ammattimiehen taidolla.

Keskusmajalta alaspäin. Ojapenger tienä. Työkalulaatikoita. Kasvullisuuden vehreyttä syksyllähin. (1956). *Salkoruususta oikealla toinen ilmoitustaulu.*

Muistamme myös erikoisen tyypin — *Heikki Heiniön*. Hänen palstansa oli pensaskarsikko, niin että hänelle täytyi antaa toisesta paikasta pieni lisämaa muuta viljelemistä varten. Hän viljeli erikoisuuksiakin. »Mooseksen palava pensaskin» hänellä kukki. Pieni aukio oli keskellä palstaa ja siinä penkki. Täällä saattoi tavata Heikki Heiniön jonakin kauniina kesä-sunnuntaiaamuna istumassa ja paksua puutarhakirjaa lukemassa.

Ammattimies-jäsenistä on meillä myös ollut monta hyvää etua. Niinpä esim. kerrankin taitavat puusepät *Väinö Nieminen* ja *Arvi Lehto* loihtivat parissa talkootunnissa valmiiksi pääkäytävän uuden portin.

Otamme vielä erikseen eteemme *Otto* ja *Fanny Laakson*. Otto on liittynyt joukkoomme jo 1933 ja kuulunut yhtämittaisesti hoitokuntaan vuodesta 1936. Hän on esimerkillinen viljelijä. Kaikki on aina kunnossa ja tulokset sen mukaiset. Hän on Punaportilla muokannut viljelyskuntoon vanhan talonpohjan Turuntien varrella. Isällisesti hän hoitaa alueemme asioita ja hiljaisesti selvittelee syksyin ja keväin vesijohdon monet mutkat. Ja Fanny-rouva on uskollisesti mukana. Hän on rouva Rajalan kanssa hoitanut ja johtanut talkoissamme ja juhlissamme tarvittavaa muonitusta ja seurannut Iida Heleniuksen perinteitä.

Kuka aina myöhään asti
tekee siellä työtä —
väsymättä ahkerasti
miltei kaiken yötä?

Kellä kasvaa lumen alla
porkkanoita näitä?
Kellä kerii pakkasella
myöskin kaalinpäitä?

Palstan tunnet, myöskin miehen,
alueemme vahdin:
Otto Laakso huoltaa kaiken,
näyttää työn ja tahdin.

Hoitokunnan puolelta on hyvin vakavasti vaadittu, että joku sana olisi tässä lausuttava myös yhdistyksemme *puheenjohtajasta*. Kun olen joutunut miltei kaikissa yhdistyksemme vaiheissa olemaan mukana, niin miltei koko tämä kirjanen kertoo puheenjohtajasta selvin sanoin ja kuvin. Ja milloin ei nimiä mainita, niin löytyy asia ja kuva sittenkin, niinkuin piilokuvasta. Olen siellä, kun vain lukija löytää. En

olisi uskonut, että oman palstan etsiminen johti minut löytämään teidät kaikki ja kaikki yhteiset alueemme. Ja teidän yhteistyönne on auttanut minua siinä, että olen teidän kanssanne saanut viljellä palstaani, jonka minäkin sain. Olemmehan kaikki yhteisellä alueellamme kuin yksi suuri viljelijäperhe. Se kuuluu »jokapäiväiseen leipään» ja on suuri lahja elämälle.

Puutarhuri *Tyko Kulo* (Tampere) on kuin yksi jäsenistämme. Niin paljon on hän hyväksemme tehnyt. Sitä kuvatkoon se tervehdys, jonka lähetimme hänelle hänen merkkipäiväkseen (1955):

Pidetty on esitelmät,
tutkittu on suunnitelmat
sekä tuholaisten juonet.
Merkitty on vesisuonet.
Arvosteltu palstain laatu.
Kaikki neuvo aina saatu.
Siitä hyvä vuodentulo
kiittää Teitä Tyko Kulo.

Ehkä kokoisimme yhteen sanottavamme *yhdistyksemme naisista* ja heidän toiminnastaan:

Naisten osuus meidän mailla
jaloks arvioidaan.
Miehen kanss' tai häntä vailla
täydeks puntaroidaan.

Kiitos teille kahveistanne,
innostanne, toimistanne
yhteisissä riennoissamme!

Puutarhamansikat ovat kypsyneet.

Kotien *lapset* kuuluvat yhteiseen joukkoomme. Katsokaa ryhmäkuviamme ja niissäkin he reunustavat näkymää. Heille saamme vielä varmaan alueellemme pienen oleskelukentän keinuineen ja hiekkalaatikkoineen. Ja niin hekin yhä paremmin viihtyvät — vanhempien tehdessä työtään:

Lapset tulis' aina mukaan
»isän maalle» tietysti.
Voisko sitä tietää kukaan,
mikä siinä miellytti?

Kyllä tiedämme sen varmaan:
että heillä hauskaa on.
Saavat kädest' äidin armaan
kilpailutta palkinnon.

Kun on tultu kerran kaksi
marja-aikaan sinne niin,
muuttuu palsta rakkahaksi
aina vuosiin tuleviin!

Uskolliset, rakkaat *jäsenemme kaikki!* Unohtamatta ketään ja muistaen sekä keskuudestamme poiskutsutuita tai -muuttaneita että yhä edelleen työtään jatkavia jäseniämme, lausumme lopuksi:

Niin on joukko reilu rehti
— kaikki yhtä maata näin.
Ei he muuhun oikein ehdi,
kuin vain omaan työhön päin.

Kun sä yhden kuvan näytät,
se on kuva kaikkien.
Sillä huonees' seinän täytät
iloiten ja muistellen.

HÄMEENLINNAN RYHMÄPUUTARHA ry:n JÄSENET 1956
(Liittymisvuosi —56=1956 jne.)

Aaltonen, Onni —56
Aaltonen, Tauno —51
Alasentie, Väinö —51
Ekholm, Pentti —56
Eronen, Tarmo —51
Haapamäki, Erkki —47
Hannuksela, Paavo —42
Hansson, Urpo —46
Heiniö, Meeri —33 (isä)
Heino, Nestor —31
Heinonen, Martta —49
Heinonen, Reijo —55
Hellgren, Onni —51
Helovuori, Hannes —38
Holmala, Kalle —54
Holmberg, Elli —45
Jokinen, Esteri —51
Jokinen, Niilo —35
Kahila, Esko —51
Kangasniemi, Anna —36
Kanko, Matti —46
Kasvi, Hilja —55
Kaunisto, Kaija —52
Kauranen, Pieti —51
Keltomäki, Kaisa —46
Keltomäki, Pentti —35
Kuntsi, Sylvi —52
Laakso, Otto —33
Laurell, Erkki —52
Lehtinen, Aarre —54
Lehto, Elli —32
Lehtonen, Aarne —36
Lehtonen, Eino —45
Leino, Nikodemus —47
Leppä-Aho, Elias —32
Liimatainen, Veikko —52
Lilja, Kaarlo —55
Lipsanen, Helmi —51
Martikainen, Veikko —51
Marttinen, Esko —51
Mattila, Arvo —52
Mattila, Veikko —56
Monteenmäki, Esteri —46
Muona, Unto —50
Murto, Aune —33
Mäki, Veikko —51
Mäkinen, Martta —56
Mäkitaipale, Väinö —51
Niemi, Pauli —54
Nieminen, Keijo —53
Niittunen, Reino —51
Nummenpää, Väinö —45
Nurmela, Hellin —39
Peltonen, Saara —51
Piilola, Henna —55
Pulkkinen, Helena —50
Pynnönen, Tauno —47
Rajala, Ida —33
Ranta, Yrjö —51
Rauta, Viljo —36
Routasalo, Erkki —51
Rouvali, Suli —51
Saarinen, Valtter —46
Salmela, Irma —53
Salvos, Paavo —55
Sarvala, Onni —51
Sundelin, Keijo —53
Suominen, Vihtori —31
Suvanto, Viljo —56
Syrjänen, Reino —51
Syvänen, Paavo —53
Tammiaho, Heikki —45
Tamminen, Alli —52
Tissari, Eino —55
Uppala (ent. Wegelius),
A. Aijal —31
Vestman, Iivar —53
Villgren, Eino —51

Virkki, Vieno —51
Virtanen, Sulo —46
Virtanen, Vilho —46
Virtanen, Viljo —51
Vuorinen, Eino —51
Vuorinen, Lauri —46
Vähä-Sipilä, Viljo —51

KÄYTETYT LÄHTEET:

Hämeenlinnan ryhmäpuutarhan arkistossa: Pöytäkirjat, vuosikertomukset, kirjeenvaihto, leikelmäkokoelma, tilikirjat yms.

A. A. Uppalan muistikalentereita.

Rahatoimikamarin pöytäkirjat 1926—1929.

Hämeenlinnan kaupunginhallituksen pöytäkirjat liitteineen ja kunnalliskertomukset 1931—1933.

Hämeen Sanomain ja Hämeen Kansan vuosikertoja. (Kun paikkakunnan sanomalehdet — Hämekin — julkaisivat kaikki yleiset selostukset ja tiedoitukset, viitataan samasta kirjoituksesta vain yhteen lehteen.)

Siirtolapuutarhaliike, Tampere 1934.

Reinilä, E. J. Siirtolapuutarhaliike ja sen sosiaalinen merkitys, Häm. San. 1929 N:ot 33 ja 37.

Hämeenlinnan kasvitarhayhtymä II:n tilikirja.

Johtaja A. E. Koposen haastattelu.

SISÄLLYS:

Lukijalle ... 3

Nykypäivästä vuosiin menneisiin ... 5

Kaukaista taustaa ... 6
Vanhoja kaupunkilaisten oikeuksia ... 6
Siirtolapuutarhatoiminta kehittyy ulkomailla ... 6
Siirtolapuutarhatoiminta kehittyy Suomessa ... 7
Siirtolapuutarhatoiminnan tarkoitus ja sen edellytykset Suomessa 8

Ryhmä- ja siirtolapuutarhatoimintaa Hämeenlinnassa 1910- ja 1920-luvuilla ... 8
Hämeenlinnan kasvitarhayhtymä I ... 8
Hämeenlinnan kasvitarhayhtymä II ... 9
Yritys siirtolapuutarhatoiminnan perustamiseksi Hämeenlinnassa 10
Alkusysäys ... 10
Suunnitelma ... 12
Asiaa käsitellään ... 12
Puolesta ja vastaan ... 13
Mitä tästä olisi sanottava? ... 14

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y. syntyy ... 15
Ilmoittautuu yksi viljelijä ... 15
Asia tulee julkisuuteen ... 15
Kaupunginhallitus edellyttää yhteisöä ... 15
Yhteisö syntyy ... 16

Ensimmäiset toimenpiteet ... 17

Pysyvän alueen hankinta ... 19
Alue löytyi ... 19
Nyt mutkistui asia ... 20
Jännittävä kokous ... 21
Miten asia sitten kehittyi? ... 23
Taas uusi käänne asiassa ... 25
Kaikki selviää ... 27
Tuloksen puntarointia ... 28

Viljelysalueet ja niiden muutokset ... 28

Käymmepä katsomassa ... 31
Kaurialan alue ... 31
Punaportin alue ... 32

Alueitten kunnostamiset, hankinnat ja viljelys 34
Ent. kansakoululaisten maa 34
Kaurialan alue 34
Punaportin alue 37
Puutarhaviljelys 38

Muuta toimintaa 39

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y:n säännöt 40

Yhdistyksemme talous 41

Hoitokunta 43
Yhdistyksemme kunniajäsenet 44

Yhdistyksemme jäsenistä joku piirre 46

Nykyiset jäsenet 52

Käytetyt lähteet 53

Kiitos 56

KIITOS:

Arvi A. Karisto Oy on suosiollisesti avustanut tämän julkaisumme painattamista niin, että yhdistyksemme jäsenet ja ystävät voivat sen itselleen helposti hankkia. Kauppaneuvos Arvi A. Karisto on siten osoittanut olevansa vielä vanhuudessaankin yhdistyksemme toiminnan lämmin kannattaja.

Hämeenlinnan ryhmäpuutarha r.y.